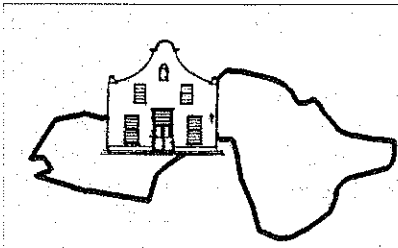

BOORN EN BOERSCHOP

Periodiek van de Heemkundevereniging Bussemakerhuis

Borne - Bornerbroek - Hertme - Zenderen

BOORN en BOERSCHOP

Uitgave van de

Heemkundevereniging Bussemakerhuis.

Jaargang 14, No. 2, Oktober 2004.

Verschijnt 2 maal per jaar.

INHOUD

In Memoriam Hennie Velner	Bestuur	34
Uit de familiekroniek Woolderink 12	H.A.M. Woolderink	35
Brooksprokkels 4	A. Slot-Platenkamp	37
Uit het aantekenboek van J.B. Schoemaker 7	J.B.F. Leuwerink	38
Erve Ten Cate... "De Grutter"	Chroniqueur	40
Het zachte winter (gedicht)	Johanna van Buren	44
Wateroverlast na barre winter	M.G.E. van Harten-Fransen	45
Zo was't, zo is't	Redactie	47
Noaberhulp	F.J. van Capelleveen	48
"De Hoop" is vervlogen...	Redactie	49
Over "oale Boornsen" 6	R. van Goethem	50
Ooit gesloopt 18	J.B.F. Leuwerink	53
Wee 't leste licht...	J. Kwast	54
Het gemeentebudget Borne in 1812	G.A.B. Nijhuis	56
Borne, ons dorp (gedicht)	Vrederik	60
Monument 20	Redactie	61
Nogmaals de brief van Wilmink aan Ter Kuile	Redactie	62
Mevr. Van Harten-Fransen: RIDDER !!	Redactie	62
Van de bestuurstafel	Bestuur	63

Herkomst illustraties:

Collectie F.J. van Capelleveen, Borne: 33;35;40;41;42;43;45;46;47(onder);49(boven);50;54;55;57;58;61;62

Collectie M.C.J. Oude Wesselink: 37(onder, 2x)

Collectie Streekarchief Regio Achterhoek, Doetinchem: 38

C. Gellert, Leipzig: 48

Gem.Archief Borne, collectie Ter Braak: 47(boven)

J. Kuyper, Leeuwarden: 56

Leuwerink, J.B.F., Borne: 39;44;49(onder);53

E. Scholten, Bornebroek: 37(boven)

A. Wolff, De Rijp: 51

In Memoriam

Hennie Velner

Op 25 april j.l. is ons erelid Hennie Velner op 86-jarige leeftijd overleden. Als ik hem in 1988 opvolg als voorzitter van de *Heemkundevereniging Bussemakerhuis*, kennen we elkaar al ruim 20 jaar. Vanaf 1965 bezoek ik de maandelijkse bijeenkomsten van de *Vereniging Oudheidkamer Twente*, toen nog in de Gobelinzaal van het Rijksmuseum in Enschede. Ik kom dan met de trein vanuit Wierden en op het station Borne stappen steeds Hennie Velner, Gerard ten Voorde en Herman Liedenbaum in. We kunnen dan op de heen- en terugreis bijpraten over nieuwtjes van streekcultuur, opgravingen en vondsten in bodem en archieven. Als we in 1976 in Borne komen wonen is Hennie net voorzitter geworden, als opvolger van meester Dijkhuis, van wat toen nog heette: *Vriendenkring van het Bussemakerhuis*. Ik word door Hennie uitgenodigd om aanwezig te zijn bij de eerste wandeling van de vereniging in Zenderen o.l.v. Bernard Wennekink. Tijdens het koffiedrinken na afloop van de wandeling wordt mij gevraagd lid te worden en op de eerstvolgende jaarvergadering word ik bestuurslid.

Onder voorzitterschap van Hennie maakt de vereniging een bloeiperiode door. Het aantal leden laat een flinke groei zien en er komen, naast lezingen en dia-avonden, nieuwe activiteiten: de jaarlijkse wandeling of fietstocht door de omgeving van Borne en de jaarlijkse bustocht naar een bestemming verder van huis. Een hoogtepunt is de viering van het 25-jarig bestaan in 1987 met een tentoonstelling over Oud Borne in de Klopjeshuizen, de presentatie van de bundel *Borne, historie en volksverhalen* en een feestweek met lezingen afgesloten met een feestavond.

Ook na zijn afscheid als voorzitter in 1988 blijft Hennie zeer betrokken bij de vereniging. Hij heeft een werkzaam aandeel in de redactie van ons blad *Boorn en Boerschop*, verzorgt lezingen met prachtige zelfgemaakte dia's en hij geeft mij gevraagd en ongevraagd advies. De laatste jaren moet hij, gedwongen door zijn gezondheid, de ontwikkelingen in de vereniging meer op afstand volgen. De laatste keer dat hij aanwezig kan zijn is in 2002 bij de uitreiking van het eerste exemplaar van de jubileumbundel *Veertig jaar later*, ter gelegenheid van het 40-jarig bestaan van de vereniging.

Wij wensen zijn vrouw, kinderen en kleinkinderen veel sterkte met hun verlies en houden als vereniging goede herinneringen aan onze oud-voorzitter en erelid.

Henk Woolderink, voorzitter.

UIT DE FAMILIEKRONIEK WOOLDERINK 12

Nadere algemene, voor Twente belangrijke, gegevens uit de familiekroniek van Woolderink worden in deze artikelenserie behandeld. Thans wordt het introuwen van Arend in de Zeilker in Zenderen besproken.

Het is niet meer bekend wat Arend Woolderink bewogen heeft om op 30 oktober 1819 zijn ouderlijk huis te verlaten en op 46-jarige leeftijd te trouwen met Janna Lutikhuis (weduwe van Gradus Zaalker) en zich te vestigen op het erve de Zeilker of *Saelkink* te Zenderen. Arend was n.l. als oudste zoon en volgens eeuwenoude traditie de erfopvolger op het erve Woolderink.

Het eerste huwelijk van Janna Lutikhuis was kinderloos gebleven maar op 24 augustus 1820 werd hun enige kind, dochter Gezina Woolderink, geboren. In 1828 echter, overlijdt Janna Lutikhuis en hun dochter is dan pas 8 jaar oud.

Door zijn huwelijk met Janna wordt Arend nu eigenaar van de Zeilker te Zenderen, een *volgewaard* erve in de marke Zenderen en voormaals hofhorig onder de Hof te Borne. Bij opmeting door de voorloper van het kadaster in 1820, blijkt het erve 16 ha , 25 are en 27 ca

Het oude erve de Zeilker te Zenderen.

groot te zijn. Bij de boerderij behoort tevens een lijftuchthuis "het Oude Zeilker". In 1832 bij de start van het Kadaster staat De Zeilker op naam van Arend Woolderink, landbouwer te Zenderen. Na de verdeling van de woeste grond van de marke Zenderen en Bornerbroek in 1848 wordt het totale oppervlak van de bezittingen meer dan verdubbeld.

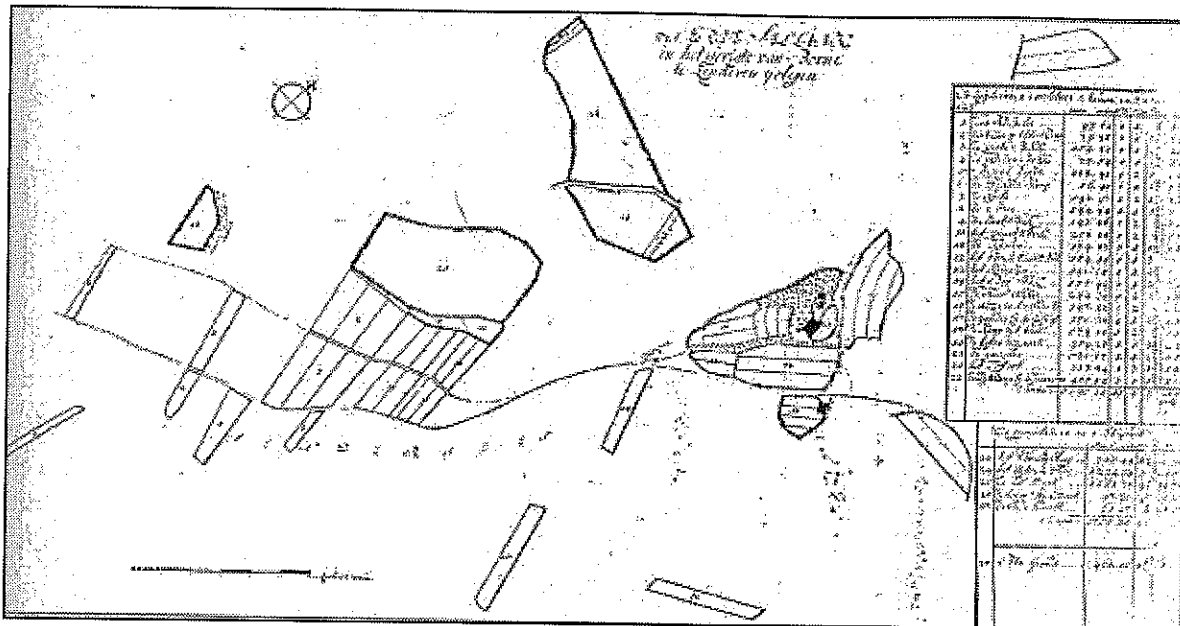
Eertijds heeft Janna Lutikhuis tevens van haar ouders ontvangen: het halve erve Lutikhuis in Deldenerbroek, waaronder ook hooiland in het Enterbroek behoort. Volgens de opmeting van het kadaster heeft dit halve erve een oppervlak van 11 ha, 54 are en 30 ca. In 1832 staat ook dit halve erve op naam van Arend Woolderink, landbouwer te Zenderen.

Op 1 november 1826 koopt Arend Woolderink van Nicolaas Hendrik ten Cate te Almelo, de katerstede "het Nappert" te Zenderen voor *fl.* 250. Volgens de kadastrale opmeting heeft het een grootte van 26 are en 50 ca. In 1832 staat dit op naam van *Zelexer, landbouwer te Zenderen*, waaruit blijkt dat de tenaamstelling in de beginperiode niet erg nauwkeurig is.

Op 28 augustus 1829 koopt Arend Woolderink, voor zichzelf en als voogd van Gezina Woolderink, de rechten van het Domein op het voormalig hofhorige erve *Sallink* of Zeilker in Zenderen voor de prijs van *fl.* 1475.

Op 16 december 1829 verklaart hij schuldig te zijn aan Gerrit Jan Coster, fabrikleur te Almelo, de som van *fl.* 1600 tegen een rente van 4 %. Hiervoor geeft hij in onderpand: "*het bouwmanserve Sallink of Zeilker in Zenderen, bestaande in een boeren huis, de lijftucht, een schuur en schoppe*" en verschillende landerijen.

Op 20 februari 1832 verkoopt Arend zijn 1/6 aandeel in het erve Woolderink, zoals verkregen door erfenis van zijn ouders en aankoop van 's Rijks Domeinen, alsmede 1/6 aandeel in de tienden uit het erve Woolderink, voor de prijs van fl. 906,50.

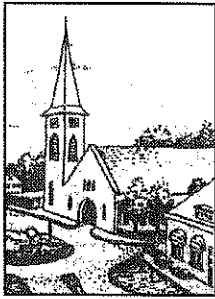
Kaart van de opmeting van het erve Zeilker in 1778

Arend is 61 jaar als hij in 1834 hertrouwt met zijn 26-jarige dienstmeid Hendrina Klasen. Voordien wordt er op 26 april een boedelbeschrijving gemaakt met de rechten van de minderjarige Gezina Woolderink, waarop hierna verder wordt ingegaan. Op de dag van hun huwelijk maken Arend en zijn jonge bruid een testament op waarbij ze elkaar een deel van de erfenis nalaten waarop de wet hen de vrije beschikking geeft op hun sterfdag. Op 4 mei 1834 leent Arend een bedrag van fl. 200 van Gerrit Jan Koster te Almelo.

Op 23 februari 1843 wordt het erve Lutikhuis te Deldenerbroek publiek geveild. De totale opbrengst in Deldenerbroek bedraagt fl. 3156 en het hooiland in Enterbroek wordt aangehouden. Een jaar eerder, op 17 maart 1842, is Gezina Woolderink op 21-jarige leeftijd overleden en op 21 mei 1847 volgt Arend Woolderink. Met zijn overlijden komt er een einde aan het verblijf van de familie Woolderink op de Zeilker te Zenderen. Hendrina Klasen is algemeen erfgenaam en hertrouwt in 1848 met Hermannus Rotgerink.

H.A.M. Woolderink.

Het geluk vlög, wel het vangt hef het

BROOKSPROKKELS 4

Kerk, inwoners en begraven

Over het bouwen van de kerk in Bornerbroek schreven we al in de vorige aflevering. Dat die bouw gewenst was moge blijken uit de samenstelling van de bevolking in dit kerkdorp. In 1830 waren n.l. van de 603 inwoners die het dorp telde er 578 Rooms-Katholiek. Verder waren er 20 protestanten en van 5 inwoners weten we niet of ze een religie hadden.

Een jaar voor deze telling, op 1 januari 1829, was door de overheid bij wet de verplichting opgelegd dat er overal in den lande nieuwe kerkhoven gesticht zouden moeten worden als die er nog niet waren. Het begraven in de kerk was toen al verboden. Op veel plaatsen in Twente en ook in Bornerbroek zijn in deze periode kerkhoven geopend. Naast de huidige verbouwde Waterstaatskerk is zo'n keurig onderhouden dodenakker te zien.

Bij overlijden van een der inwoners werden de noabers gewaarschuwd. Volgens een afgesproken patroon zorgden die voor het waarschuwen van de familie en bekenden. Men ging er dan op uit voor het z.g. *graown neugen*. Meestal te voet en er werd bijna overal wel wat koffie of iets sterkers genuttigd. Het waken bij de overledene werd verzorgd door familie en 's nachts door de noabers. Meestal werd dit op de deel van de boerderij gedaan waarbij elke avond veel werd gebeden, rozenkrans na rozenkrans.

Op de dag van de begrafenis werd de kist op een platte wagen van een der *doodboeren* (Bolscher of Workeler) vervoerd. De noabers liepen dan naast de wagen en de familie volgde in de stoet die door de overige belangstellenden werd gesloten.

Hiernaast enkele beelden van de begrafenis van de in 1927 overleden zeer geliefde pastoor Osse waar de grote belangstelling vanuit de parochie overduidelijk is waar te nemen.

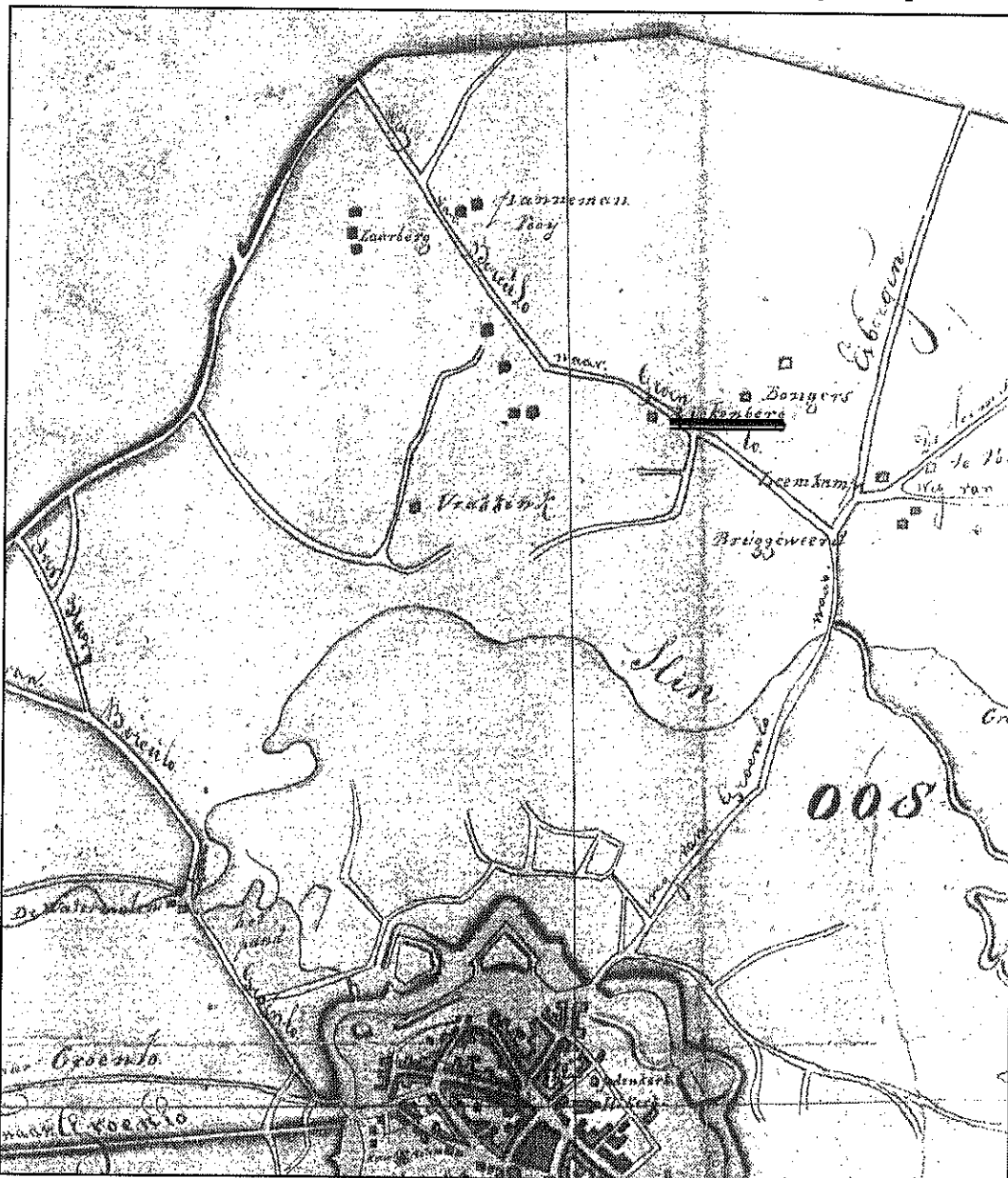
Pastoor Osse heeft dan ook zeer veel voor Bornerbroek betekend en was o.m. bouwer van de huidige kerk.

A. Slot-Platenkamp.

UIT HET AANTEKENBOEK VAN J.B. SCHOEMAKER 7

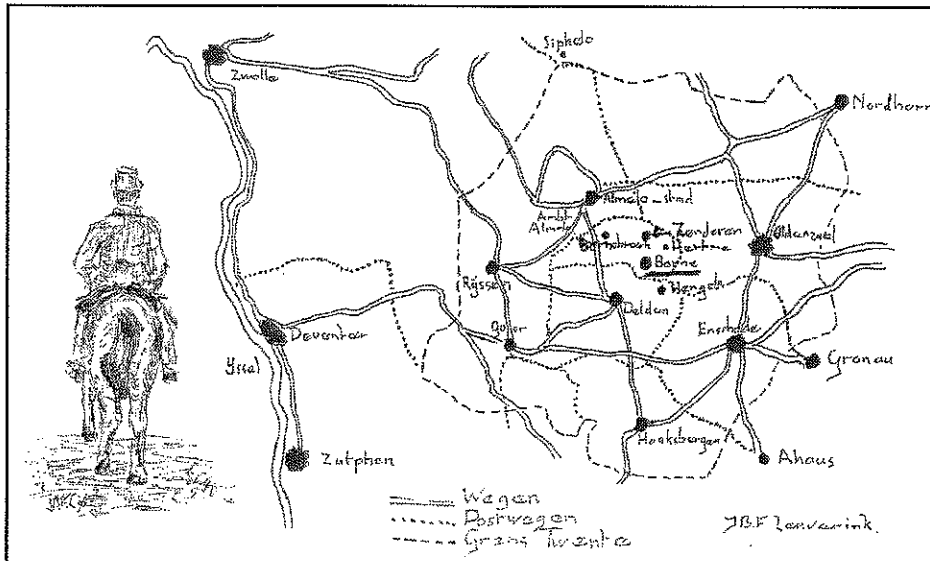
Behalve een rekeningenboek liet dokter Schoemaker (geb. 1799, overl. 1879) ook een aantekenboek na. Het boek begint in 1848 en loopt door tot 1875. Enige van de aantekeningen in het Dagboek en andere archivalia van de heelmeeester komen in deze kleine reeks aan de orde.

In januari 1837 overlijdt A.H. Schoemaker. J.B. Schoemaker schrijft dan in zijn aantekenboek op folio 92: *Vader overleed den 17 januarij 1837 in den ouderdom van 83 jaar. In een oud Evangelieboek stond dat hij gedoopt was in een boerenhuis (op 19-3-1756 op de Riekenberg, het erve waar de eerste R.K. kerk na de reformatie in Groenlo stond*) aan de weg van Groenlo naar Neede (d.i. op de kaart de weg naar Borculo) dat toen noch in 't geheim gebeuren moe(s)t. zoude vader 85 jaar zijn geworden. Zijn geboortedag was op 18 maart.*

De boerderij (onderstreept) waar A.H. Schoemaker is gedoopt, was gelegen ten noorden van Groenlo aan de weg die op deze kaart met "weg van Borculo naar Groenlo" staat aangegeven.

Jan Bernard had geleidelijk de praktijk van zijn vader in Borne overgenomen en vestigde zich in een huis op de hoek van de Oude Kerkstraat/Marktstraat. De plaats waar het voormalige café "De Ster" staat. Hij liet aan de overkant van de Marktstraat een stalling bouwen voor zijn paarden en koets. In bijgaand schetsje ziet U de grootte van zijn rayon. Meestal bezocht hij zijn patiënten per paard, omdat de wegen voor een koets veelal bijna onbegaanbaar waren.

Dat sommige door hem uitgevoerde behandelingen nogal spraakmakend waren is bekend uit de beschrijving daarvan door Dr. A. Fuldauer in het boekje "J.B. Schoemaker, een Twentse Heelmeester in de 19^e eeuw". We denken hierbij vooral aan het geval van de gebroken arm... Graag voegen we hier nog een gebeurtenis aan toe die door Mw. S. Morselt-Knuif aan mij werd verteld en die steeds in de familie Morselt is doorverteld:

Een vrouw was bij een voorval zo erg geschrokken dat ze haar stem was kwijtgeraakt. Ze kon er geen woord meer uit krijgen. De dokter, die uit haar gebarentaal al begrepen had wat de oorzaak was, zette haar op een stoel en zei tot haar "Blijf hier maar even wachten". Hij liep naar achteren, de keuken in, en maakte een pook roodgloeiend en hield deze plotseling vlak voor het gezicht van de vrouw. De vrouw gaf van schrik een gil en had hiermee haar stem terug. "Zo nu kun je wel weer gaan" sprak de dokter tegen de hevig geschrokken vrouw. "Waar 't er mee is ingekomen moet het er ook weer mee uit". En de volgende patiënt kon binnen komen...

J.B.F. Leuwerink.

* = Mededeling H.G. Nijdam, Streekarchivariaat Regio Achterhoek, Doetinchem

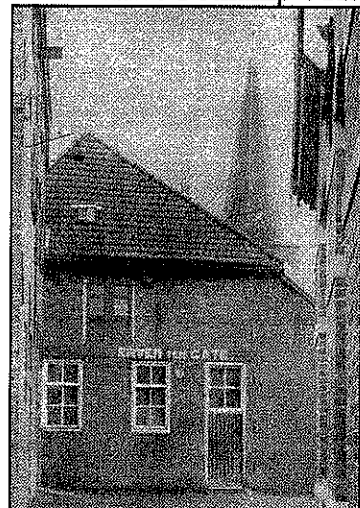
Van zeekte wördt nich allenig 'n dokter better!

ERVEN TEN CATE... "DE GRUTTER"

Meer dan 200 jaren was "De Grutter" in Borne een begrip. Het was het oudste familiebedrijf in Borne. De bekende jeugdsoos was er nog naar vernoemd en werd met "Het Grutje" aangeduid! Gerrit Hermansz. Ten Cate, die leefde van 1715 tot 1794, had al voor 1744 een grutterij op de Bongerd in 't Hesseler. Hij was een neef van Cornelis ter Horst die met zijn zoon op de Potkamp een linnenhandel dreef. Het ging Ter Horst echter niet voor de wind. De zaken gingen uiteindelijk zo slecht dat hij alles moest verkopen. Koper werd Gerrit ten Cate die daarna zijn zaken van de Bongerd naar de Potkamp verplaatste.

Het kleine gebouw waarin Ten Cate op de Potkamp begon is steeds onderdeel van het grutters-complex gebleven! Dat gebouw stond op de in 1744 gekochte "halve Potkamp". Het gaat hier waarschijnlijk over de wagenloods die stond aan het Brugstraatje. De zaken gingen voor Ten Cate echter zodanig naar wens, dat door Gerrit in 1769 ook de andere helft van de Potkamp kon worden bijgekocht, zodat hij toen over het totale grondstuk beschikte waarop later het zovele jaren goed renderende bedrijf werd uitgebouwd. Het fabrieksterrein strekte zich uit vanaf de Oude Kerkstraat en het Brugstraatje tot achter De Harmonie aan de Grotestraat en werd doorsneden door 't Gruttersgänke (thans ongeveer de Potkampstraat) dat bij de Oude Kerk uitkwam.

Een deel van het Gruttersganke, het privéweggetje dat met een slinger in zich de verbinding vormde vanaf de Grotestraat naar de Oude kerk.

In het begin werd uitsluitend boekweit verwerkt. Dat is ook wel logisch omdat dit gewas zonder veel moeite verbouwd kon worden en ook verbouwd werd in de wijde omgeving van Borne. Het was een gewas dat met weinig kennis van landbouw prima geteeld kon worden op relatief slechte grond. Men brandde eenvoudig een stuk weidegrond af en kon al snel inzaaien en als het gewas rijp was werd de oogst binnengehaald. Een probleem was echter dat er slechts eenmaal per zeven jaren op hetzelfde stuk grond boekweit verbouwd kon worden. Daarom liet men het na gebruik rustig zeven jaren braak liggen of werd er wat anders verbouwd. De teelt van boekweit werd dan op een ander stuk voortgezet.

Er is ook wel regelmatig strijd geweest tussen de firma en de bevolking; zelfs al in 1796! Het tussen de gebouwen van de firma doorlopende straatje, 't Gruttersgänke, was n.l. een z.g. kerkepad waarvan velen druk gebruik maakten ook om andere redenen dan kerkbezoek. Het was n.l. een particulier straatje en er deden zich al snel strubbelingen voor toen Gerrit ten Cate het straatje in 1796 helemaal afsloot. De rapen waren gaar! En hoewel het eigendomsrecht niet werd betwist wensten de inwoners van Borne toch gebruik van het straatje te maken! Burgemeester en andere *bestuurderen* moesten er aan te pas komen en er werd bepaald dat het straatje wel het eigendom was van Gerrit ten Cate, maar hem werd de plicht van overpad

opgelegd zodat het publiek er gebruik van kon blijven maken. In de officiële akte uit 1796 is de volgende tekst te vinden:

Jacob Nyhoff nevens zijn confraters (gelijkgestemden) Lubbert Dijkers en Berent ter Haar, als setters (ingezetenen) van Borne: hebben Gerrit ten Cate doen aanzeggen nevens de dorpsmannen om zijne posten met de schede (de hekken) uit de weg te nemen, in de tyd van twee maal vierentwintig uren en deweyle het op zyn eygen beregte grond staat, die ik wel Veertig Jaar gebruikt hebbe en die voorgaande Eygenaren wel Vyftig Jaren onverhindert ook aldus beseten hebben.

Zoo heeft Gerrit ten Cate aan den onbehoorlyken eisch niet kunnen voldoen, maar door tussenkost van twee dorpsmannen als Myndert ten Have en Jan Nyenhuis, hebbe my daartoe ingelaten, om de inwoonders van Borne gunst te bewysen, de onderste schede daaruit te nemen of best de gevoeglykste wyse te maken dat er met een kruiwagen kan doorgekruit worden, te weten over het dorpsstraatjen, maar niet over zyn beregten grond, en zal daar niet worden doorgekruit met stroo, mest of andere vuiligheid, tot laste van Gerrit ten Cate, nog zal dat andere doorkruien niet zyn als een Regt voor de Dorpsluiden maar als een toelatinge van gemelde Gerrit ten Cate, die wel degelyk zyn voorgaande oude Regt voor zig is behoudene.

Tot een teeken van waarheid zo zyn hiervan twee alleens luidende (akten) gemaakt en aan weerskanten onderteekend.

Actum Borne Den 17 May 1796.

Aan Gerrit ten Cate werd dus opgelegd dat hij recht van overpad diende te verlenen aan de inwoners van Borne. Toch heeft Gerrit met zijn actie wel wat bereikt. Kennelijk werden voordien vaak veel ongerechtigheden achtergelaten, verloren, door hen die met van alles en nog wat op de kruiwagen door het straatje gingen. In de akte wordt duidelijk aangegeven met welke vervuilende zaken, zoals stroo, mest e.d., men niet meer door het straatje mocht. Dit zal de eigenaar toch tot enige tevredenheid gestemd hebben... Hoewel, hij overleed nog datzelfde jaar en zijn weduwe zette de zaak voort...

Er werd al jaren geen boekweit meer verbouwd in onze omgeving en daarom werd er ook jaren lang gebruik gemaakt van import van boekweit. De boekweit werd van ver gehaald en kwam uit Zuid-Afrika, Zuid-Amerika en Birma. Het malen ervan werd in een rosmolen in het bedrijf zelf uitgevoerd. Een met oogkleppen blind gemaakt paard liep rondjes om deze molen aan te drijven. Waarschijnlijk niet prettig voor het dier! Later ging men dan ook over op een met stoom aangedreven maalinrichting.

Gezond en Kloek
DOOR
Pap en Pannekoek

Vraagt steeds GEMENGD MEEL en
zuiver BOEKWEITMEEL
der BORNESCHE STOOMGRUTTERIJ
Erven Wed. A. TEN CATE, BORNE (O.)

Door vererving kwam het bedrijf in de 19^e eeuw in het bezit van Abram Hulshoff (1830-1924). Leden van dit geslacht zijn daarna bedrijfsvoerders gebleven tot het moment waarop de fabriek gesloten moest worden. Hun woonhuizen zijn er echter nog steeds. Dat is o.a. het Bussemakerhuis in de Ennekerdijk en (de helft van) het Spanjaardhuis in de Grotestraat. Naast dit Spanjaardhuis heeft nog het pakhuis gestaan waarop net onder de dakgootrand de tekst stond: ERVEN WED A TEN CATE. Van hieruit werden de meeste leveranties afgehandeld. Dit gebouw werd in 1969 afgebroken

Het pakhuis aan de Grotestraat.

Na de Franse overheersing zo rond 1813 was het vrij onrustig in het anders zo rustige Borne. De Kozakken verschenen als "bevrijders" en vochten tegen de Fransen. Maar eigenlijk niet alleen tegen de Fransen, ook een beetje tegen de bevolking. Als ze n.l. behoefte hadden aan eten dan werd dat gewoon door plundering verkregen. De Bornse grutterij was daarvan vaak het slachtoffer en om de honger van de soldaten te stillen werd de bevolking gedwongen om pannenkoeken te bakken voor het hongerige Kozakkenvolkje. Dat bakken geschiedde in de oude N.H. Kerk en de Kozakken lieten zich de boekweit pannenkoeken, naar men later zei, goed smaken!

Er was nog zo'n onrustige periode. Dat was gedurende de tweede wereldoorlog. Ook toen zijn enorme aantallen pannenkoeken gebakken, nu in de grutterij. Dat werk werd gedaan door de dames Hulshoff vooral tijdens de razzia's. Velen verscholen zich toen n.l. in "De Grutterij" door zich voor te doen als medewerker daarvan. Het was toen n.l. zo dat mensen die in de voedselvoorziening werkten, niet naar Duitsland hoefden. Het moet toch haast zijn opgevallen dat er zoveel mensen in de grutterij aan het werk waren omdat velen zich onder de gewone arbeiders begaven. Toch zijn de Duitsers nooit argwanend geworden hoewel controle door het opvragen van hun speciale "Ausweis" dit theoretisch mogelijk gemaakt zou moeten hebben. Een meevaller dus voor de onderduikers! Afijn, vele inwoners van Borne zijn op die wijze uit handen van de bezetter gebleven.

De producten van het bedrijf werden altijd in eigen beheer verspreid en geleverd. Zo ging men lange tijd met paard en wagen op pad om de producten af te leveren. Toen de auto op het toneel verscheen werd hiervan ook door De Grutter gebruik gemaakt. Tot in de jaren na de oorlog kon je de blauwe vrachtwagentjes van het bedrijf in heel Nederland tegenkomen. Zo reed er b.v. reeds in 1924 een Mercedes-vrachtwagen met de blauwe bedrijfskleur rond, bestuurd door Jan Vis en met Willem Dijs als bijrijder. Dat was echter toch nog niet zo comfortabel als tegenwoordig, want de wagen was uitgerust met massieve banden en haalde een max. snelheid van 15 km/uur! Ook bij avond waren er beperkingen. De verlichting bestond n.l. uit twee carbid-lantaarns en die gaven toch belangrijk minder licht dan wij tegenwoordig gewend zijn...

BORNE, den 26 Januari 1938.

POSTREKENING 1009.
Telefoon Interco twee lijnen Nos. 341 en 342.
Buiten kantooruren ook No. 376, H. HULSHOF en 359, AD. HULSHOF.

De Heer B. E. Heerink - Oldenzaal.

Debet
aan de BORNESCHE STOOMGRUTTERIJ
ERVEN WED. A. TEN CATE.
Voor naar UED verkocht en geleverd.

NED. CRT.

10 zak à 50 Kg. Gemengd Meel C. Gefabr. v. Boekweit Rijst & Tarwe	11.25	56	25	
2 zak à 50 Kg. Gemengd Meel BESTMEEL Gefabr. v. Boekweit Rijst & Tarwe.		12	25	
12 zakken.		6		
FRANCO Omzetbelasting Gemengd Meel 4 g		2	64	
Vrachttrek voor berekening omzetbelasting	2.71			
Beschikking Inspecteur der Invoerrechten en Accijnzen te Oldenzaal d.d. 4 Augustus 1938 No. 3.				14

N.4853.

Reclames worden ingewacht binnen acht dagen na ontvangst der goederen, doch daarna niet meer aangenomen. Tenzij andere betalingswijze wordt gewenscht, beschikken wij over het factuurbedrag per wissel of postkwalite. Aan onze voorrechten gelieve men slechts tegen kwitantie ledige zakken of balen te geven. Over de ons per algemeen vervoermiddel toegezonden ledige zakken of balen wordt per post ontvangst bericht. De bedragen voor teruggezonden zakken worden verrekend tegen de factuurbedragen dezelfde maand, waarin de zakken werden teruggestuurd. Alle genomen of nog te nemen regeringsmaatregelen, alsmede het verlagen van het gehalte der staandarminut van Nederland, komen ten laste van den koper.

Hier nog een rekening uit 1938, toen de zaken nog goed gingen...

Hoewel de inwoners van Borne nog steeds de bijnaam "Boornse Mèlbuul'n" dragen, is er van dit oudste familiebedrijf geen spoor meer te vinden. Door economische problemen moest de Bornse Stoomgrutterij Erven wed. A. ten Cate in 1967 haar poorten sluiten nadat het ruim tweehonderd jaar aan velen een werkplek had verschaft. Een markant complex verdween en werd in 1980 vervangen door een aantrekkelijke woonwijk. Toch denkt menigeen nog met enige weemoed terug aan het oude *Gruttersgânke*...

Chroniqueur.

Nieuwe leden zijn welkom !!! Helpt U mee? Met meer leden kunnen wij U meer bieden, het draagvlak wordt dan groter. Help dus door eens in Uw kennissenkring rond te kijken naar mensen die lid zouden kunnen en mogelijk ook willen worden. Moedig ze aan!

Ne handvol heulp is better as ne koar vol mooie weur

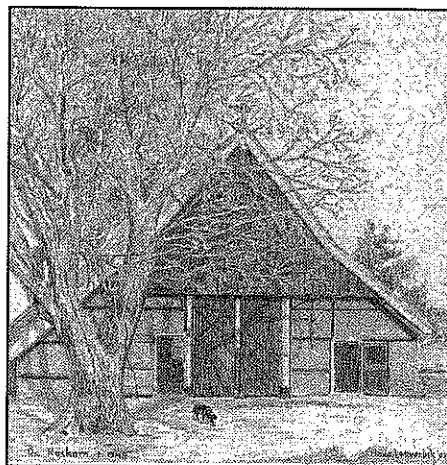
HET ZACHTE WINTER

De weerprofeten hadden
 Eer woord weer reed'lijk kloor,
 Veurspellen oons nen winter
 Net as vergangen joor.
 Wiej doot niks op dee prööties,
 Want meestied hebt ze 't mis.
 In plaese van häd winter
 Is 't net of 't veurjoor is.
 Nen proemenboom in Broabaant
 Hef bleuisels al volop
 En de seringestroeken
 Bij oons zit vol van knop.
 Het ambachtvolk kan warken,
 Det geet 't net noa den zin,
 Mar leu met scharpe schaesen
 Dee wacht nog op 't begin.
 Vergangen zommer kwam ik
 In Hertme is ne keer,
 Mooi laand bezieden Boorne,
 Wat tröf ik het door weer!
 Ik vunne 'n oald lös huus door.
 "Doew kikste vriej mar roond",
 "Zèè Hertme's vrouwe vrien'lijk,
 "'n Lös hoes is zoo gezond".
 "In 't weenter hebbe wiej van"
 "De köölte nich zon nood".
 "Want aw noa boeten goat, is"
 "Den oavergaank nich groot".
 "Mar", vreug ik, "Woer heb iej dan"
 "Vergangen joor edoan"?
 "Toew zol oew hier de köölte"
 "Straf um de ribben goan".
 "Toew hew nen kachel veur in"
 "De opkamer had stoan",
 "Want met de kleine keender"
 "Wol 't op den heerd nich goan".

Ik dagche disse daege
 Nog zoo an Hertme's moo,
 Zee hoeft neet noa d'opkamer,
 Mar blijf mooi bij de koo.
 Ik leute mien'gedachten
 Noa 't oale huusien goan,
 Den groten ekenboom den
 De eeuwen hef weerstoan.
 Ik heuren nog dee stemme,
 't Dee mij zoo orig an.
 Dee mooie Twentsche sproake
 Mij zoo bekoren kan.

Johanna van Buren

Februari 1930 (oorspronkelijke tekst in het Hellendoorns).

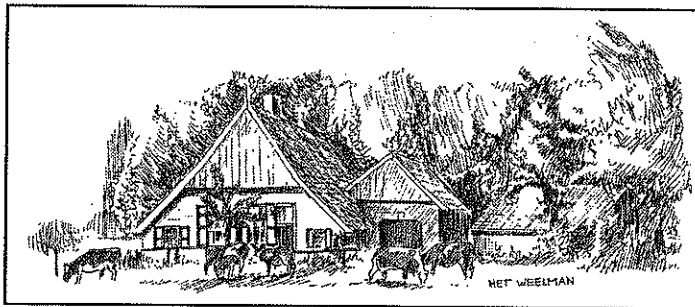

WATEROVERLAST NA BARRE WINTER

In een Almanak uit het jaar 1856 wordt geschreven over de barre winter van 1740. In heel Europa heeft men toen zeer strenge vorst gehad. De strengste winter sinds mensenheugenis. Het nu volgende verhaal kunnen we in dezelfde tijd plaatsen. Het beschrijft de opgetreden wateroverlast na het invallen van de dooi en wat daaraan vooraf ging. Dit verhaal, volgens mij niet geheel compleet, vond ik jaren geleden in het Rijksarchief in Zwolle in het doopboek van Hertme. Gelukkig heb ik er toen een kopie van laten maken, want later bleek het verdwenen. De tekst (inclusief alle taal- en stijlfouten) luidt als volgt:

...vermoedde wel dat indien men niet gedammet hadde (*waterlopen had afgedamd*), dat het water het gansche Tinnerot wel soude over stroomt hebben, uijtgenomen de hoogte van Wildijcks stuccke en hoe het andere gevaren hebben kan men daer uijt oordeelen.

Item na de Hermen A en konde men niet wel komen, want men konde van de Smittenbelt tot in het broeck weijnigh of geen landt sien en was het bij den Smittenbelt tot an het havenschel doorgedammet anders soude men na mijne duncken met een schuijtte wel (tot) an de strate hebben kunnen varen.

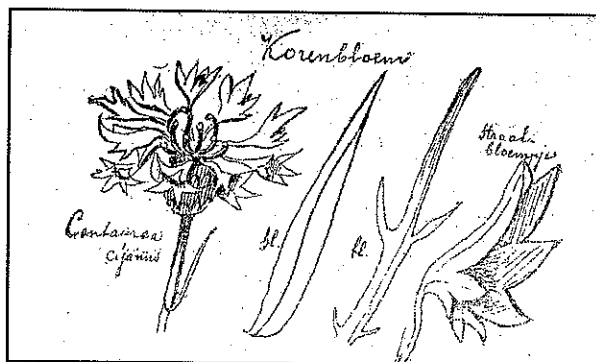

Hiernaast het Erve Weleman.

Item van 't Rieff en van de Leemerije door 't Speelebroeck quam veele water dat de dorplieden vreesende bijcans overstroomt te worden, het selve aghter in 't Rieff bij 't Vonder (bruggetje) en vervolgens gedammet

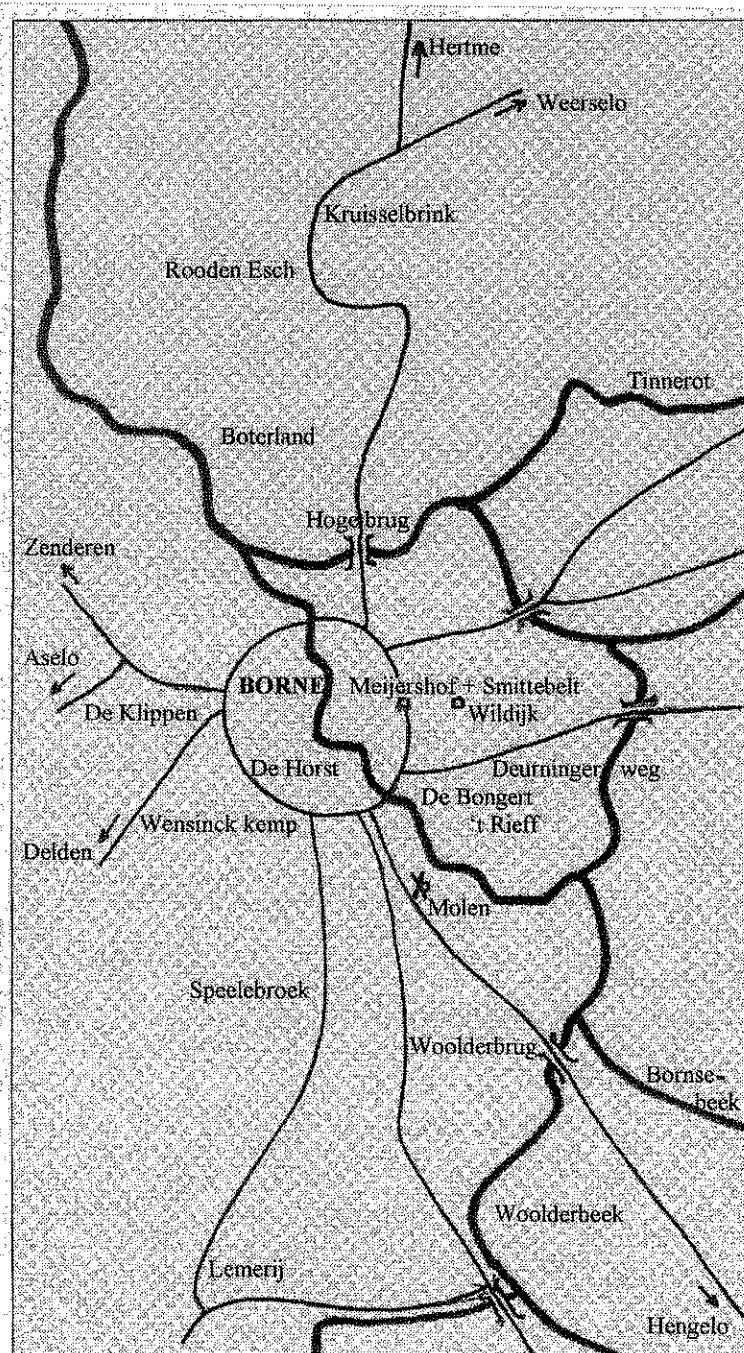
hebben, 't welcke Weelman doorgesteecken heeft. De Horstlieden haalden de Heer Rigter daar bij om te besien, maar Weelman wilde niet daer bij comen maer hadde geseijt dat hij niet weer wilde doen en bij de Leemerije wiert het van de Woolder doorgesteecken waerdoor so menigte van water op het Dorp aen stroomde, dat het scheen onder the lopen. Want het vloeyde tusschen de Horst en Berent ten Burens huijs (dat toen aldaer kort was geset) over 't welcke over den dijcks en dat Wensinck kempe. Door deze hooge watervloet welke tot in herfst toe alle maent vernemende, alhoewel dan niet soo hoogh is. Soo veelle schade geschiet dat het niet te beschrijven is. Want hooge en laege en landerijen waren seer bedorven en men konde op het lage lant qualijck staen en majen. Want dat (toen) wij na des Rooden Es gingen om rogge te majen, sagen wij nogh snoeckvis in de waer staen bij het laege Boterlant. En op den Stroon Es konden wij in den waer tusschen het lant bij de roggestuk rogge konden nogh wel (zien) whasschen (groeien) in de waer.

In den goerden hadde da, voor het water niet overgegaan was, of omtrent fijme....(tekst onleesbaar).... in den gantsche Sender Es en hebbe ick niet een stuccke rogge gesien, te(n)zij laege hoeckjen en achter heggen. En op andere plaetsen was het al na ddenant (navenant) daer het wel hadde konnen vatten.

Item van het koolgewas, saet, ...(tekst onleesbaar)... poote knollen en poote wortelen van bieten en wettich en diergelijcke kruijden en is niet een groen sticht overgebleven ten sij iemant poote wortelen of koolten die in de grond of kelders geborgen hadden.

Item van het onkruijt als van tremsel (korenbloem), myrre (een plant uit een grote kruidenfamilie, b.v. dille) en diergelijcke is voor die tijt meer vergaen soo dat men op de vlacke gront niet meer als de barre grond verwagt.

Item van de wijnstucke den ... (tekst onleesbaar)... en um sijne tacken groen gebleven, eenige sijn in 't geheel vergaen, eentje ... (tekst onleesbaar)... den dicken stam en eenigs uijt de voor telen uijt den gront weer uijt gewassen. Doen op de selve maniere is het oock gegaen met de walnoten boomen en den huls.

Item van de appelboomen en peerboomen sijn der veele vergaen en bijcans alle beschadicht en andere boomen en struijcken.

Item van de menschen sijn der verscheijden van koude gestorven, namentlijk die op de weegen waren gaen sitten, en veele krijghluijden die op wagt stonden en anderen die ooren, vingeren en voeten vervroren sijn nogh sijnder veele beschadicht namentlijk de muschen van de welcke een ontallijcke menigte was, die bijcans alle vergaen sijn.

W.K. 1776.
(mogelijk Willem Knuif)

Tot zo ver dit geschriftje, gevonden in het doopboek van Hertme.

M.G.E. van Harten - Fransen.

ZO WAS 'T ZO IS 'T

De Grotestraat in de jaren veertig. Geheel rechts de in 1941 in gebruik genomen RABO-bank, toen nog boerenleenbank geheten. Het gebouw werd in 1970 vervangen, in 1992 gevolgd door een uitbreiding die intussen deels overbodig is geworden. Het pand naast het oude bankgebouw werd laatstelijk door kapper Snijders gebruikt. Daarnaast was de schoenwinkel van Knippers. Slechts het pand van bakker Immerman heeft de tijd weerstaan en werd tot voor kort, hoewel nog door Immerman gemoderniseerd, door bakker Dhert als bakkerij in ere gehouden. Het pand is intussen eigendom geworden van M. Leurink. Ook de bebouwing aan de rechterkant van het oude bankgebouw (niet op de foto) moest wijken voor de uitbreiding van het financiële centrum. Kortom, dit deel van de Grotestraat heeft veel van het knusse van de oude winkelstraat van vroeger verloren.

NOABERHULP

Tegenwoordig lijkt de noaberhulp of burenhulp vaak ver weg. Slechts op het platteland is men hiermee soms nog wel wat actief. Na de tweede wereldoorlog en hier en daar zelfs daarvoor al, nam het noaberschap helaas steeds meer af. De noaberhulp was vroeger echter een plicht en een heel belangrijk onderdeel van de samenleving. Het was de plicht van de noabers om te helpen bij droevige en feestelijke gelegenheden of bij nieuwbouw van een boerderij. Men kon zelfs wel tot twintig noabers hebben, waarvan er dan zo'n twee tot vier als z.g. "noodnoabers" of "neuste noabers" werden aangemerkt. Het noaberschap was een plicht die rustte op het huis, waarbij de bewoners, ook al woonden ze er pas kort, de plichten dienden te vervullen. En ook als er tussen het huis van de noodnoaber en de te ondersteunen boerderij nieuwbouw werd gepleegd, bleven de oorspronkelijke noodnoabers als zodanig aangewezen als "eerste en belangrijkste noabers".

De ongeschreven wetten gingen verder dan "een beetje helpen". Zo moest men b.v. bij feestelijkheden het uitnodigen van de gasten regelen of bij ziekte een dokter waarschuwen of

zelfs ophalen in geval van ernstige ziekte of bij overlijden. Ook het waken bij ernstig zieken hoorde bij de plichten. Verder b.v. het aanzeggen in de buurtschap in geval van overlijden. Bij geboorte waren het twee buurvrouwen die de kleine naar de kerk brachten om te laten dopen. Men hield zich in het algemeen goed aan deze verplichtingen. Als er zich echter iemand aan onttrok kon dat tot ernstige en langdurige conflicten in de buurtschap leiden.

Noaberhulp bij ziekte...

Er was ook sprake van bijgeloof. Als de buurvrouwen n.l. het doodshemd voor een overledene gingen naaien, zorgden ze er angstvallig voor geen knoop in de draad te leggen. Gebeurde dit wel, zo geloofde men, dan waren ze als volgende overledene aan de beurt!

Verder kregen enkele buurvrouwen in het sterfhuis de taak om voor te bidden en te antwoorden waarbij meestal ook drie rozenkransen en een litanie gebeden werden.

Voor de mannen was er de taak van het aanzeggen. Een aantal mannen ging daartoe per fiets of te voet, en soms zelfs per openbaar vervoer, op pad om de tijding aan te zeggen. Daarbij kregen ze bijna overal een borrel aangeboden. Dat dit niet altijd goed afliep getuigen de verhalen waarbij ze soms niet meer wisten wat ze eigenlijk kwamen vertellen en zelfs wel eens de verkeerde naam noemden! Het kon echter nog erger want er schijnt wel eens iemand te zijn geweest die bij binnenkomst zei: "As ik gin borrel krieg, vertel ik nich wie er dood is".

Het elkaar ondersteunen had vroeger een zeer goede invloed op de saamhorigheid in een buurtschap. Men deed veel samen, kende elkaar goed en hielp als vanzelfsprekend. Heden is dat echter zeer veel minder geworden. Men kent elkaar daardoor minder goed en ieder gaat meer zijn eigen gang. De toegenomen mobiliteit zal hiervan wel mede de oorzaak zijn. Ook de goede bereikbaarheid per telefoon zal zeker invloed hebben op deze gang van zaken. Verder het ontstaan van begrafenisverenigingen en -ondernemingen, alsmede de invloed van de kerk en de ontkerkelijking zijn hieraan waarschijnlijk debet.

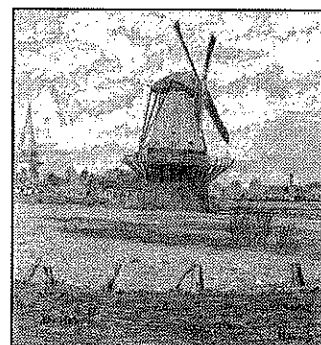
Oude noabers op weg naar een feest...

Toch zijn enkele sporen van noaberschap nog zichtbaar gebleven. Zo zal bij trouwen, geboorte of overlijden vaak toch nog wel een groep(je) buren en kennissen uit de buurtschap in actie komen of worden uitgenodigd. Het plaatsen van een "boog" of "ooievaar" bij het huis, bij huwelijk, geboorte of jubileum is nog steeds in zwang en lijkt zelfs toe te nemen. Ook het z.g. "kroamschudden" met de traditionele "krentenwegge" is tot heden nog in gebruik gebleven.

F.J. van Capelleveen.

"DE HOOP" IS VERVLOGEN...

Hoewel de redactie tijdens het gereedmaken van de kافت van BOORN en BOERSCHOP voor dit jaar nog de hoop had dat er m.b.t. de molen "De Hoop" van Velthof nog kansen waren tot restauratie, blijkt nu dat de molenrest intussen is verdwenen! Er is n.l. op deze molenplaats een nieuw winkelcomplex gebouwd voor het verhandelen van veevoeders en aanverwante zaken. We gunnen de firma Velthof zeker de nieuwe behuizing waardoor zij hun zaken beter en efficiënter kunnen bestieren. Toch is het zeer jammer dat hun voorstel van al langer geleden aan de gemeente, om tot uitruil te komen van deze plek met een andere geschikte vestigingsplaats, niet is gehonoreerd. Immers, er was dan zeker een mogelijkheid ontstaan de molenromp te behouden en mettertijd eventueel te restaureren. Helaas is die kans nu verkeken en daarmee eindigt de geschiedenis van de historisch belangrijke en laatste Bornse molen. De Hoop is vervlogen! Een gemiste kans voor Borne dat in het verleden toch al te vaak niet ingreep als een van haar waardevolle opstallen dreigde te verdwijnen...

Een kleine pleister op de wonde is dat de stenen van de molen voor een groot deel in het dorp zijn hergebruikt. Gelukkig maar! Ze zijn ingezet om het gerestaureerde/herbouwde huis van "Tinselboer", op de hoek van de Marktstraat en de Oude Kerkstraat, van de juiste stenen te voorzien. We zijn benieuwd of we in de toekomst, op een donkere mistige herfstavond, de schim van de oude molenaar om dit huis zullen zien rondwaren...

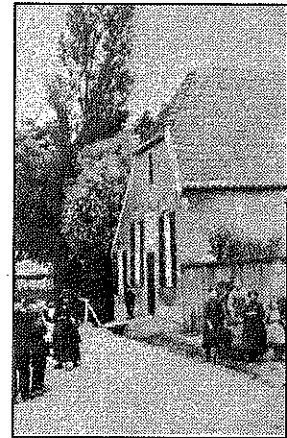
Redactie.

OVER "OALE BOORNSEN" 6

Bruiloft in de Steern

Of Jannes Wegter, die verkering had met Gesina Hofstee, of Gradus Grimberg, de aanstaande van Dieka Wegter, of nog iemand anders heeft er de hand in gehad, dat Gezina Holtkamp-Korf in contact kwam met Hendrik Wegter. Hij was weliswaar ruim 31 jaar oud, dus 18 jaar jonger dan zij en wever van beroep net als zijn broer Jannes Wegter, maar een goede kandidaat. Het paar huwde op de 23ste mei 1833 in Borne.

Getuigen bij dit huwelijk waren buurman Schoemaker, 34 jaar, dokter, Bernardus Kreukeling (vroeger geschreven als: Krückling), 29 jaar, smid, Antonie van den Berg, 53 jaar, wever en bijna buurman wonend op nummer 157 en Gerrit Scholten, 30 jaar, spinner die woonde in een klein huisje naast de dokter.

De Steern rond 1900

Behalve de getuigen waren op het feest in de Steern natuurlijk ook aanwezig: Frederik Wegter en Bernedina Olde Breuil, de ouders van Hendrik en ook diens broers en zussen. Dat waren Bernard, Janna, Geertruida, Gerard, Jan, Dieka, Jannes en Bernadiene, deels met aanhang natuurlijk en ook diverse later in dit stuk nog te bespreken gasten.

Broers en zussen van Hendrik

Broer Bernard Wegter was getrouwd met Joanna Maria Legtenberg op "de Schiphorst", een boerderij in Saasveld. Of zij beiden aanwezig waren en of zij alle kinderen bij zich hadden is twijfelachtig. Van hun kinderen was Hendrika de oudste, 15 jaar, Johannes was 11, Geertrui 10 en Geziena 8 jaar oud. De drie kinderen die na Geziena waren geboren, waren allen overleden en baby Hermina was pas 11 dagen oud. Het is goed mogelijk dat Joanna, zo kort na deze bevalling, Bernard naar de bruiloft heeft laten gaan...

Zus Janna Wegter en Gradus Mulder, die in Zenderen getrouwd waren op de boerderij "den Belt", hadden zeven kinderen. Ook hier zal niet ieder zijn meegegaan want Janna was 13 jaar, Johannus 11, Antonie 8, Geertrui 7, Bernard 6, Hendrik 2 jaar en de jongste slechts 7 maanden oud. Het meest waarschijnlijk lijkt dat slechts de 2 oudste kinderen naar de bruiloft mochten...

Zus Geertruida Wegter 48 jaar oud was pas vier weken geleden gehuwd met weduwnaar Henricus Schabbink. Op 16 februari daarvoor, dus slechts drie maanden geleden, was diens vrouw in het kraambed overleden en bleef hij achter met vier jonge kinderen. Daarvan was de oudste 11 jaar. De baby was wel blijven leven en dus pas drie maanden oud en bovendien was het bruidspaar natuurlijk nog in de wittebroodsweken. Ook hier zullen niet allen ter bruiloft zijn gegaan. Het paar woonde op de Koppelsbrink in het zijstraatje naast "de Bontekoe". Dat straatje viel onder Zenderen en het huis stond als No. 16 ingeschreven.

Broer Gerard Wegter was er ook. Hij was gehuwd met Anna Maria Roetgerink, de enige dochter van "de Fotte", een bierderij aan de weg naar Hengelo, dichtbij "de Wegter". Zij hadden samen twee kinderen n.l. Elisabeth van 5 en Bernard van 2 jaar en zijn vrouw Anne

was 5 maanden in verwachting van hun derde kind. Gerard zal dus wel alleen naar de bruiloft zijn gegaan.

Broer Jan Wegter, de opvolger op de boerderij "de Wegter", en zijn vrouw Johanna Maria Stoelers hadden twee kinderen n.l. Jan van 5 en Bernard van 2 jaar.

Zus Dieka Wegte, was bijna 6 maanden getrouwd met Gradus Grimberg. Zij hadden pas hun huisje ingericht, op 200 meter van de Steern gelegen, net naast "de Halve Maan", dat is nummer 164 op de kaart. Zij zullen er beiden wel zijn geweest.

Broer Jannes Wegter was pas 24 jaar geworden en met zijn aanstaande Gesina Hofstee op de bruiloft aanwezig. Hij hoefde haar na het feest niet ver weg te brengen. Zij was n.l. dochter van Willemina Kusters en de overleden wieldraaier Frans Hofstee en woonde net voorbij de oude N.H. Kerk op nummer 83.

De 21-jarige *zus Bernadine Wegter* de jongste zus van Hendrik, was dienstmeisje bij Frederik van der Aa. Ook zij hoefde maar een klein eindje te lopen na het feest, naar de Juurenstraat (thans Brinkstraat) waar Frederik van der Aa woonde op nummer 6 aan het binnenweggetje naar de Meijershof.

Zo kon het toegaan op een dorpsbruiloft

Familie van de bruid was er weinig. Haar ouders waren reeds overleden en ze had slechts twee zussen. Deze waren er overigens allebei.

Zus Cornelia Korf en haar Duitse man Hendrik Hesselman, kleermaker. Samen hadden ze zes kinderen: Berendina was 12 jaar, Geertruida 10, Bernard 8, Frits 6, Jan 4 en Catharina Elisabeth was nog geen 3 jaar oud. Het gezin woonde in de Kerkstraat (thans Oude Kerkstraat) op nummer 149.

De jongste *zus* van Gezina was *Maria Korf*. Zij was ongehuwd en een week eerder juist 44 jaar oud geworden. Antonie van den Berg, die dezelfde morgen getuige was geweest bij de huwelijksluiting, polste haar tijdens een dansje voor een huwelijk met een weduwnaar. Antonie's zus Euphemia was vorig jaar op 9 augustus overleden en zijn zwager Bernard Morselt, de aannemer-timmerman, was met zes jonge kinderen achtergebleven. Daarvan was de oudste, Herman, 16 jaar, Maria 13, Frans 11, Gezienna 9, Geertruid 7 en Antoon, de jongste, 4 jaar. De familie stond Bernard zoveel mogelijk terzijde maar toch was het moeilijk voor hem het gezin draaiende te houden.

Bernard Morselt was een goede partij, hij woonde in huis nummer 170, naast het pad naar het kerkhof achter de Waterstaatskerk aan de Koppelsbrink. Antonie zei tegen Maria Korf: "Maria, denk er maar eens over na, ik spreek je nog wel eens na de kerk".

Gezina, de kersverse bruid, zag buurvrouw Geertrui Krückling-Scherenbeek weer stralen. Geertrui was n.l. net twee jaar geleden getrouwd met haar eerste knecht Bernard Krückling. Hendrik Wegter, de jonge bruidegom, die normaal de rust zelve was, was opgewonden en druk. Zijn nieuwe kostuum, gemaakt door zijn zwager Hesselman, stond hem heel goed. Hij leek veel op zijn broers. Dat waren allemaal frisse, stoere en knappe kerels. De bruid was blij met hem; zo lief en zachtaardig als hij was. Bernard, de buurman, stond achter de tap pilsjes te tappen alsof het zijn beroep was. Haar Hendrik stond er bij om de kunst af te kijken. Gezina was blij met zo'n buurman. Smid Bernard en haar zwager Hendrik Hesselman waren inmiddels goede vrienden en als zij beiden plat Duits spraken, kon je hen heel goed volgen. Dat week niet zo erg veel af van hun eigen Twents. Bovendien waren er veel meer Duitsers in het dorp dus waren ze er al een beetje aan gewend. Alleen in de kern van het dorp waren er al 34 op in totaal 228 gezinnen. Allemaal goed opgeleide vaklui. En haar nieuwe schoonvader, Frederik Wegter, kon ook goed met de Duitsers praten...

Van bruiloft komt bruiloft

Inderdaad sprak Antonie van den Berg later een keer met Maria Korf. Hij had ook al met zijn zwager Bernard Morselt over haar gesproken. Bernard had er geen gras over laten groeien. Hij was al in de Steern geweest om met Gezina over haar zus te praten. Ze zou Maria wel eens polsen...

Maar Maria liet zich niet al te gauw lijmen. Het duurde nog tot 1 juli 1836 voordat er weer een bruiloft was in "de Steern". Na vier zware jaren van behelpen vond Bernard daarmee n.l. een moeder voor zijn kinderen en een bruid voor zichzelf. Hij was nu 48 jaar oud en zijn oudste zoon Herman, vernoemd naar opa, was al 19. Maria de oudste dochter en vernoemd naar oma van den Berg, was al 16 jaar. De andere kinderen waren toen respectievelijk 12, 10 en 7 jaar oud. Niet alleen Bernard was gelukkig met zijn keuze. Ook Maria was overtuigd van haar besluit en op deze dag de stralende bruid.

's Morgens op het gemeentehuis waren de getuigen geweest: Antonie van den Berg, wever en zwager van Bernard, toen 56 jaar, Hendrik Wegter, zwager van Marie, kastelein en ook wever, 35 jaar oud, Herman van den Berg, neef van Bernard en wieldraaier, 26 jaar oud en Antonie Overbeek, schoenmaker en 27 jaar.

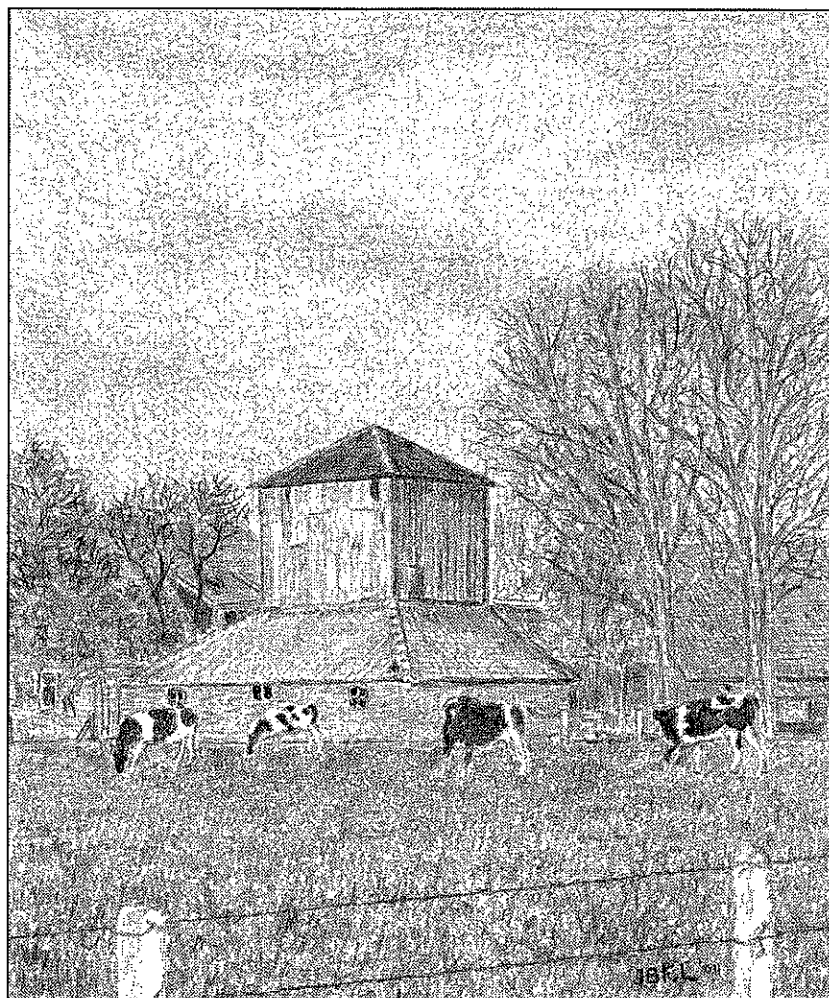
Op 1 juli 1836 was er dus opnieuw een huwelijksfeest in "de Steern".

R. van Goethem.

N.B.: In het vorige nummer werd op pag. 9 vermeld dat "tante Katrien (Hemmelder)" in 1890 is overleden. Hier had echter 1830 moeten staan.

In 't trouwen mo'j van wierskaanten 'n eugke too doon

OOIT GESLOOPT 18

Op de voorplaat van deze BOORN en BOERSCHOP zien we de laatste molen van Borne. Het is de korenmolen “De Hoop” van de fam. Velthof. Recentelijk is ook het laatste deel dat van deze molen nog restte gesloopt (zie pag. 49 van dit blad) en zijn de stenen ervan deels verwerkt in het herbouwde pand Tinselboer-Jansen (thans fam. Oosterik) aan de Marktstraat in Borne.

Ook de prent die we deze keer weergeven heeft alles van doen met graan: de graanschuur, een z.g. “spieker” op Erve Kleiboer-Dubbelink, thans Voogsgeerd aan de Oude Bieffel No. 15. Het pand, opgetrokken rondom een gebint van 4 staande eiken balken van ruim 8 meter hoog, was aan de voorkant voorzien van drie laadluiken en er kon ruim drie bunder (ha) graan, meestal rogge, in worden opgeslagen. Door functieverlies was de spieker min of meer in verval geraakt. De fam. Voogsgeerd heeft nog gepoogd om bij de Gemeente Borne medewerking te krijgen om tot restauratie te komen, maar helaas.... Rond 1990 was het over en uit en werd de zeldzaam mooie korenspieker gesloopt.

Tot slot toch nog een goed bericht: de gemeente Borne heeft haar monumentencommissie nu naar het buitengebied gestuurd omdat er in Borne zelf nog maar weinig voor hen te doen lijkt te zijn. Hopelijk blijven er daar, door hun toedoen, nog wat oude pandjes voor de slopers-hamer gespaard. Wie weet...

J.B.F. Leuvenink.

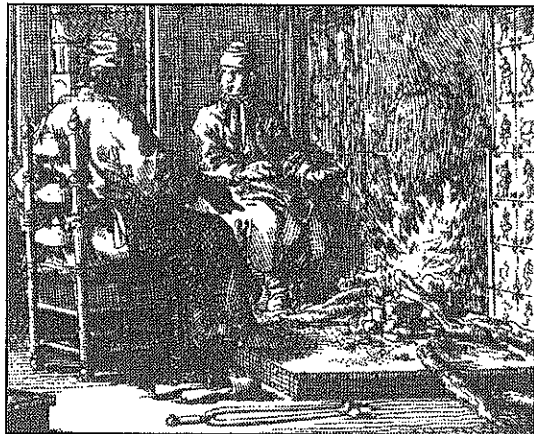
WEE 'T LESTE LACHT,

't Is doonkere moan en nen stik duustern oawend. Ne koolde oosten weenterweend jach het leste blad van de beume, doar an de Loodieklaanden in Hettum. Täkke zwiept geveurlijk hen en wier. Of en toe vaalt d'r 'n dood stuk hoolt oet nen boom en knapt op de zaandweg an bölle. Biej 't oale boerenspulke an dee weg doar, vlög ne zwatte kat oet nen hooltwal en zoch zich 'n good henkommen in 't heui op 'n balken. Ok oelen loat zich d'r heuren. Biester weer is-t en a-j d'r nich oet hoowt bliew ie binnen de pöste.

't Is in de tied dat de leu in de boerschop van lanteempöale nog gin weet hebt. Völle leu bint doarbiej naa biegeleuwig en bangt zich vuur alns wat eur onverwochens vuur de veute hen spreenkt. 't Is woar, bieje 'n duuster zee-j nich völle. Mear heuren doo-j zovöl meer, ok as d'r niks te heuren is. 't Keuivolk dat op de weenterse slach- en niejjoarsvezieten oe de groezel- en spookverhalen loat met beleawen, döt an 'n röstig gemood ok gin good, dat döt 't nich. Zol zodöanig " 't Spookhoes " an zienen naam wean kömme? Wee zal 't zeggen.

Den oawend, noa 't melken en ofvooren, stökkerd Schepers Wilm, 'n kragen van 't dikke duffelse buis hoog op, noar 't café doar bieje de Hettense keark. Bang oetvallen is-e nich. Speuke? Grote kwakeriej!

Nog mear nen smetweggens goan en hee is d'r. 'n Ogenslag later licht-e de kleenk en strit 't

gelachkeamerke in. 'n Koppelke keerls oet de boerschop zit d'r al bieje 't waarme veur. Te hoope wilt zee vanoawend 'n paar beumkes kaarten en zich 't leste niejs anheuren. Van zölf... , zee nemt d'r ok wal 'n stuk of wat. Joa, mangs wal eens meer as 'n stuk of wat. Och, 't heurt d'r zo bieje en hebben könt z'em wal.

'n Koppelke keerls zat d'r al...

“Goonoawend te hoope”. “ 'k Zee wal, ieleu warren d'r al?” “Ok goonoawend Wilm”. “Joa, wieleu warren d'r al, mear hoowt ok nich zo wied

te kommen”. “Joa, doar könt ieleu wal geliek an hebben”. “Gudderig weer aans, ie zoln joa nog gin nen hoond noar boeten jagen”. ”Nee, d'r is nich völ an um noe bieje de weg te wean”.

Dat zeggen brech Jaan van Kloompn Hearn op nen teks. “Keerls”, zeg-e, “Ieleu weet wal Bets, doar bieje 't Mölnven hen, is d'r nog nich”. “Nee, den drietebuul is aait 'n lesten”, doot de keerls d'r oawer hen. “Mear hee keump wisse wal, 'n beumke kaarten löt-e nich an zich vuurbiej goan”. “D'r heanig wat achteroawer sloan ok nich; nee, hee spiejt d'r nich in, dat döt-e nich”. “Keerls, noe mö-j ees luusteren”, zeg Jaan.

“Teleu weet net zo good as ikke, Bets lust em merakels geern, en naa bang oetvallen is-e ok”. “Benaamd bieje zuk boesterig weer as noe”. “Zö-w em d'r vanoawend ees bieje doon”? “Dat kö-w wal ees doon”, zeit de keerls en nikt van joa.

De piepen wördt stopt, 'n braand d'r in jach en dan komt de kaarten vuur 'n dag. De keerls riegt zich an de stamtoafel. Met löt Bets zich ok zeen, gif tied van 'n dag, en schikt an.

“Doot d'r oons almoal eawen een in, beduut Wilm noar 'n caféhoolder. Den weet genog. “Zoas aait nen kloaren zoonder, joa”? “Joa”. In 'n ogenslag haank d'r boawen de stamtoafel ne zwoare draankloch en kooldert de rookpluume, as peerdestette zo dik, tegen 'n zoolder an. 't Doert nich zo heel lang of d'r wördt kaart vuur gek en onwies, joa of eur leawen d'r van ofhaank. De börrtelkes doot ok good eur weark, vanzölf. Tied en uur zoln hoaste vergetten wörden doar an dee stamtoafel. Mear nich duur Jaan.

Hee kik 'n luk voel um zich hen en dech: “Noe za-k 't em dan mear ees lappen”. “Zeg, eh... Bets, wil ie wal ne fleske foezel verdienen”? Bets zöt Jaan verwonderd an: zo mear ne fleske foezel kriegen, dat oawerkeump em nich vaake.

“Poh joawal, joa wal geern, zeit mear wa-k doon möt”. “Bets”, zeg Jaan, “Ie weet den bos doar op 't Welveeld, bij “Haar Ewert” zienen kaamp”. “Noe, dan goa-j temet noar den bos en sniejt d'r nen tak of van een van dee kreentenbuske, dee doar stoat”. “Den tak breng ie as bewies hier”.

Foezel, ne hele fleske foezel, geet d'r Bets duur 'n kop. Da's reukeloos verdeend, as 't aans nich is. 't Is wal naa duuster en boesterig weer en 't kan d'r ok wal spoken, mear ie möt d'r wat vuur oawer hebben. Hee sprenk in de beene en wil d'r voort mear weark van maken. Dat hebt zee Bets nich oet de mouw schud, dat hebt ze nich. 'n Luk veraltereerd kiekt de keerls mekaar an. Dee fleske foezel möt ze betalen, dat is wal duudelijk.

Maer net as Bets bien de duur is en zich an de geveurlijke onderneming wil oawergeawen, zeg Jaan: “Ho, ees efkes Bets, dat geet zo mear nich”. “Nee, bowisse nich”. “As ie doar voort bij dee kreentenbuske bint en den tak d'r of sniejt, roop ie heel har: “En loat noe alle speuke, duuwels en umleupsel mear kommen, ik dörf ze”. Bets sprenk van schrik nen trad achteroet. “Dat nooit, ik doo et nich, nee vuur gin geeld, ik doo et nich zeg ik oe!”.

Zo, dat is aandere proat. De fleske foezel is 'ered. De keerls wilt nog wier verdan doon, efkes dan. Mear 't kaarten is Bets niks meer weerd. Hee heft 't nieje d'r kats of. “Loa-w d'r dan nog een op dreerken en dan mö-w mear wier zo heanig an op de kökken op an schoewen”, slöt Jaan vuur. Hee knipoogt noar de keerls. De keerls nikt. 't Is late genog en ok mooi 'ewes. Bets hef niks duur. Alman, op Bets noa, hef nen plezearigen oawend 'ehad.

Benaamd Wilm hef em noe aardig stoan. Hee mag et mis hebben, mear zö-e de foezelflesken nich 'n luk van hen en wier goan en em toolachen? Hebt wisse nen goon oawend 'ehad.

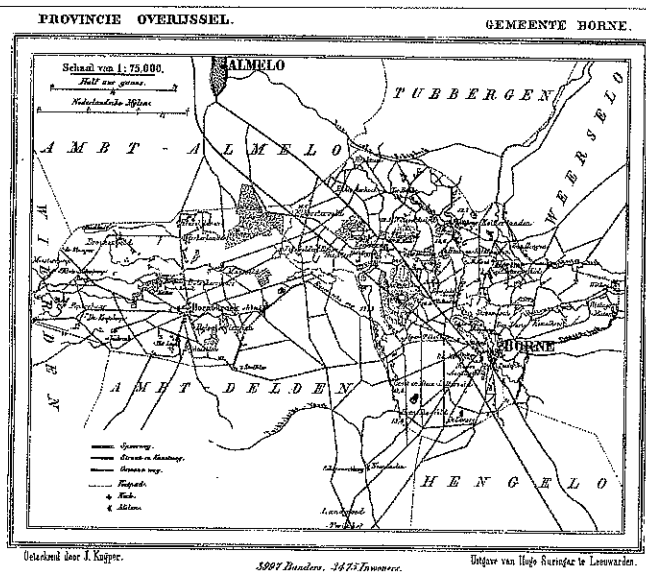

Johan Kwast.

Foezel is nich vuur de vearken maakt

HET GEMEENTEBUDGET BORNE IN 1812

In 1811 werd er door de gemeente Borne een financieel plaatje gemaakt, een overzicht dus van hoe de financiën er voor stonden. In de daarop volgende jaren werden deze zaken, zoals we er nu in 2003 tegen aan kijken, op zijn "jan-boerenfluitjes" gedaan. Pas rond 1850 werd bij de herziening van de grondwet, tevens een gemeentewet ingevoerd. Op een andere wijze dan voordien werd een en ander vanaf dat moment geregeld.

Kaart van de gemeente Borne zoals deze rond het jaar 1864 in de Atlas van J. Kuiper is verschenen.

De Nederlanden werden in 1810 bij Frankrijk ingelijfd en naar Frans voorbeeld werden hier gemeentes gevormd. Toen in 1811 deze gemeentes werden ingesteld veranderde er op bestuurlijk gebied nogal het een en ander. Voor Borne betekende dit echter dat er qua grondgebied niets veranderde. De grenzen van het voormalige gericht Borne bleven gehandhaafd in de nieuwe gemeente Borne. Zo werd het dorp met de 2

marken, Zenderen/Bornerbroek en Hertme, één gemeente. Het vroegere gericht Borne werd dus gemeente Borne. Voordien hadden het dorp Borne en de afzonderlijke marken ieder hun eigen bestuur. Via deze besturen werden gerechtelijke, bestuurlijke en financiële zaken geregeld. Dat de wijziging naar één gemeente een enorme invloed had op de bevolking zal menigeen kunnen begrijpen. Zo verviel een aantal privileges, waaronder het hebben van een eigen markebestuur met financieel beleid.

Elke verandering is bij voorbaat echter geen verbetering. Nadat er een burgemeester en enkele wethouders waren aangewezen/gekozen, moesten allerlei zaken op papier komen. Hierbij diende teruggegrepen te worden naar oude zaken en toestanden. Financiële transacties in het verleden door het dorp en de marken gedaan en die nog niet waren "afgewerkt", dienden op papier gezet te worden. Daaronder waren b.v. markeschulden en vorderingen, maar het ging voornamelijk om het overzicht waaruit zou blijken hoeveel geld de nieuwe gemeente nodig zou hebben. Voor dit artikel beperk ik mij tot het financiële plaatje. Dit mede vanwege de vindplaats van de hieronder vermelde gegevens.

De "Resolutie of Delibratie van den Municipalen Raad der Gemeente van Borne over het Butget van de Jaere 1812" opgemaakt op 19 oktober 1811, zat als bijlage in het stadsarchief van Oldenzaal, onder nummer AG 531, bij een stuk getiteld "Financiele begrootingen van 1812-1814, met acten van goedkeuring 1812-1813". Het gehele pakket, in het Frans geschreven, bevat van de gemeente Oldenzaal alle inkomsten, uitstaand geld (zonder vermelding waarvoor opgenomen, tot een totaal bedrag van fl. 6814,50 met vermelding van welke persoon het geleend was). Verder de vaste uitgaven aan gebouwen, straten en salarissen.

Voor Oldenzaal waren de ontvangsten in 1811 fl. 2090,56 en de uitgaven fl. 3305,74, zodat het tekort fl. 1215,18 bedroeg. Nog meer geld was er nodig om het ambtenarenapparaat, waaronder de functionarissen van de Latijnse school en het onderhoud van de huizen waarin ze woonden, te betalen. Immers de stad Oldenzaal had tijdens de Reformatie alle geestelijke goederen (het kapittel, de proosdij en het klooster) aan Ridderschap en Steden moeten afstaan. Deze gebouwen werden vervolgens door bovengenoemde functionarissen bewoond. In 1811 werden de gebouwen toegewezen aan de gemeente.

Het onderhoud van deze erven, samen met de uitgaven voor het goed kunnen functioneren van het stadhuis, werd begroot op fl. 1058,72, zodat het totale tekort fl. 2273,90 bedroeg. De Prefect van het Arrondissement Almelo moest deze bedragen verifiëren en er zijn goedkeuring aan verbinden. Op te merken valt dat Oldenzaal een groot gedeelte van haar oorspronkelijke platteland verloor n.l. de nu niet meer bestaande gemeente Weerselo. Tot 1818 bleven Berghuizen, De Lutte en Beuningen nog onder Oldenzaal, maar gingen toen over naar de gemeente Losser.

Wat heeft het voorgaande nu allemaal met Borne te maken? Het stuk over Borne met haar boerschoppen bevat de notities van alle bedragen die men ontving en nodig had om aan te geven hoeveel geld men had ontvangen of uit moest geven aan allerlei zaken en personen en welke schulden er nog waren. Als geheel geven de gegevens over Oldenzaal globaal eenzelfde beeld als die van Borne, waarbij de gegevens van Borne voor ons natuurlijk meer sprekend zijn.

W.C. Lantman, de 1e Maire van Borne.

De plaatselijke schulden van Borne:

- o *Aan F. Bussemaker een kapitaal van fl. 75,00 wegens een lening van 1785 voor de schutterij van Borne à 3,5 (%?), vervallen den 4-8-1812 fl. 2,5,- (hier gelden nog de oude bedragen in guldens, stuivers en penningen). Hiermee is tevens bewezen dat Borne ooit een schutterij heeft gehad; zie B. en B. jrg. 11, No. 2; pag. 46, waarin door mij werd geschreven niet te weten of er in Borne wel een schutterij was.*
- o *Aan Aaltje de wed Teunis Hulshof te Groningen eveneens fl. 75,00 geleend voor voornoemde schutterij onder dezelfde condities.*
- o *Aan Jan Arkink (Bornerbroek) vanwege van hem geleend geld groot fl. 447,6,8 op 20-11-1812 fl. 18,-,-.*
- o *Aan Jannes Nijhof in Zenderen fl. 335,7,12 op 16-7-1797 om de oorlogshandelingen te kunnen betalen à 4 % vervallende op 16-7-1812 fl. 13,8,-.*
- o *Aan Steven ten Cate en Teunis Hulshof uit Borne van fl. 300,-,- d.d. 28-11-1784 geleend voor de schutterij van Borne à 4 %, vervallende 28-11-1812 fl. 12,-,-.*
- o *Aan Aaltje Hulshof in Groningen van fl. 100,-,- genegotieerd (geleend geld waartegenover een wissel of schuldbekentenis staat) geld voor de schutterij van Borne d.d. 24-10-1786 à 4 %, vervallende 24-10-1812 fl. 4,-,-.*
- o *Aan Misdorp en Velthuis in Hertme van de geleende som groot fl. 240,-,- d.d. 1-5-1745 à 3^{1/3} %, vervallende 1-5-1812 fl. 8,-,- "tot goedmaking der markte kosten".*

- o *Aan Misdorp, Velthuis en Bartelink (allen Hertme) genegotieerde fl. 390,-,- à 3 % d.d. 1-1-1798 "tot goedmaking van oorlogslasten" vervallende 1.1.1812 fl. 11,14,-.*
- o *Aan Teunis Bussemaker van de geleende som groot fl. 300,-,- à 3,15 % d.d. 26-2-1810 "tot goedmaking der kosten van Paarden en Recruten der Koninklijke Armee" vervallende 26-2-1812.*

Het totaal aan schulden komt daardoor op *fl. 2763,1,-*.

Ontvangsten van Borne:

- o 3 stuks obligaties ten laste van de "*gewezen Provincie van Overijssel*" tezamen *fl. 600,-,-* groot à 4 % "*hoofde van gedane leverantiën aan de Fransche Requitien en resolutie van de Provisionele Representanten*" (d.i. het toen in 1796, voorlopig gestichte provinciale bestuur) *fl. 8,-,- "dewijl de procenten thans met 2/3 verminderd zijn"*.
- o Het *straatgeld* van het dorp wordt jaarlijks aan de meest biedende publiek verpacht per 1 mei en heeft dit jaar *fl. 60,-,-* opgebracht.
- o Het erve Esscherink, eigendom van het dorp Borne, is onderhands verhuurd en brengt jaarlijks *fl. 100,-,-* op, "*blijvende grondlasten, koppelgeld* (= een bepaalde jaarlijkse opbrengst) *en personeel*" dus een aantal belastingen ten laste van de huurder.

Het erve Esccherink (thans Esscher) aan de weg van Borne naar Zenderen, net voorbij boerderij Beerthuis.

- o De *pieperwoningen* in Hertme, eigendom van de boerschop (= Marke) Hertme zijn verschillende jaren niet verhuurd geweest; nu verhuurd voor jaarlijks *fl. 19,10,-* met de lasten voor de huurder.
- o Eveneens verhuurd het land van Weghorst, jaarlijks voor *fl. 15,-,-*.
- o En ook het land bij *Emtenbelt* (het verdwenen Ebelenborg in Hertme ?), jaarlijks voor *fl. 2,10,-*.
- o De Bleken van Borne welke jaarlijks worden verhuurd, brengen *fl. 18,-,-* op.
- o Ook brengt een "*klein Hofje in Borne*" *fl. 4,-,-*, op.

De totale ontvangsten zijn daardoor: *fl. 827,-,-*

Gewone plaatselijke uitgaven

"De kosten van Bestuur worden bepaald op 73 centimes (= cent) per ziel (= inwoner) die de Maire (= burgemeester) nodig heeft voor administratie (zowel) als voor het Tractement van (de) klerken fl. 472,4,-, (de) Bode fl. 80,-,- voor de veld- en boswachter fl. 156,-,-, (voor) vuur (= brandhout en turf) op het Bureau in het jaar (per jaar) fl. 60,-,-, voor licht (= kaarsen) fl. 35,-,-, brievenpost fl. 35,-,-, abonnement, papier, inkt, drukloonen en verder administratieve kosten fl. 60,-,-.

De totale bestuurskosten zijn: *fl. 898,4,-* en deze kunnen ruimschoots worden betaald uit de heffing van *73 centimes per ziel*.

“De belasting of lasten aan de gemeentegoederen verbonden, zijn de reparatiën die men aan dezelve zal behooren te doen volgens nevenstaande taxatiën:

Als aan den toorn fl. 65,-,-, aan de Pijperswoning fl. 4,-,-, erve Esscherink fl. 6,-,-, snoeien en planten bij gemelde huis fl. 6,-,-, onderhoud der scholen in de gemeente fl. 20,-,- dito aan het schoolmeestershuis fl. 4,-,-, aan den coster Grotenhof voor luiden (der) klokken en (zo) meer fl. 16,6,-, voor reparatie aan het Brandspuithuisje fl. 3,-,-.

Voorts zij men nog gehouden de navolgende reparatiën aan de schole in Zenderen te doen, als voor een vloer 400 voet planken fl. 28,-,-, 160 voet ribben à 1½ stuiver fl. 12,-,-, een solderplank lang 14 voet fl. 18,-,-, voor een bank in de schole aan hout met vervoer, nagels en loon fl. 13,10,-, voor het leggen van de solder veeren nagels en arbeidsloon fl. 10,-,-, metzelwerk, kalk en steen fl. 8,-,-“. Totaal aan de school in /Zenderen fl. 72,8,-.

“Daar tot nu toe hier geen gemeentehuis aanwezig is, zoo heeft de Maire wel een plaats gelieve in te ruimen in zijn huis, hetgeen Provisioneel (= voorlopig) het gemeentehuis vervangt, voor welk lokaal aan huur gesteld de som van fl. 24,-,- voor de reparatie of onderhoud van het uurwerk fl. 5,-,- (aangenomen kan worden dat de gemeente over een klok, in de gemeente voor iedereen zichtbaar, diende te beschikken). Vijf procent van de gewone inkomsten voor de reservecompagnie bedraagt fl. 11,8,-. Het tractement voor den ontvanger der gemeente bepaald wordende op 5 %, in navolging van hetgeen alhier daarvoor altoos is genoten fl. 98,10,-. Den 10^e penning van den opbrengst der vaste goederen voor den Eeredienst is fl. 16,-,-, dit beveelt de wet. Alsmeede den 100^e penning van de inkomsten voor het hotel der invaliden (dit was een gebouw in Parijs) fl. 2,7,-, benevens de 20^e penning verhooging van het tractement voor den Heer Prefect (dat is de hoogste rechter in het arrondissement Almelo) ter somma van fl. 11,8,-.

Voorts legt men aan de Maire toe als commissaris van policy de som van fl. 116,10,- aangezien dezelve van niets een inkomen heeft, dikwijls verplicht is zig in deeze qualiteit te moeten begeven naar de vredegerigten, gelegen buiten deeze gemeente, om aldaar de overtreders der Policy wetten te vervolgen, zoals onlangs al twee maalen is geschied, dus om hieruit zijne reiskosten en verteeringen te vinden. Onder de tractementen van agenten van policy is begrepen het tractement des ambtsdienaars op fl. 50,-,-, dat des nagtwakers fl. 52,-,-, hunnen kleederen fl. 30,-,- (samen fl. 132,-,-).

Het onderhoud der straten word gerekend op fl. 30,-,- voor de gemeente Borne en fl. 5,-,- voor de Bandijk te Goor (Bron 1) maakt alsoo tezamen fl. 35,-,-. Het onderhoud der brandspuiten word geschat op fl. 6,-,-. Het onderhoud der waakhuizen op de bleeken benevens de stijgers bedraagt sig jaarlijkse volgens taxatie fl. 8,-,-. De reparatiën van Bruggen, leuning en goten etc. door de wegen bedraagt jaarlijks volgens taxatie fl. 50,-,-. Voorts heeft men benodigt voor arme lieden te transportereren die door ziekte onvermogen zijn verder te reizen fl. 20,-,-.

Voor openbare feesten fl. 25,-,-, Voor onvoorziene uitgaven fl. 35,-,-. Deze posten zijn voorzeker niet te hoog gesteld en is te vreezen men hier niet meede rond zal schieten. Voorts legt men aan de opzigter over de grote en kleine wegen toe fl. 20,-,- tot betalinge (van) moeite en reiskosten.

Het tekort bedraagt voor 1812 fl. 1584,-,-. De raad der gemeente denkt dit bedrag te kunnen innen "bij personele omslag naar het relatieve vermogen van de ingezetenen" en niet in de vorm van "additionele penningen" (= hogere heffing op de bestaande belastingen), omdat velen die nu als geen belasting betalenden, dan ook niet bij zullen dragen.

Aldus d.d. 20.10.1811 besloten door de Raad der gemeente Borne.

G.A.B. Nijhuis.

Bronnen

1. G.J. Geerts.
De Goorse Bandijk.
In: 't Inschrien, jrg. 29, No. 3, oktober 1997, 117-123.

In het voorgaande artikel over het gemeentebudget van Borne, geeft de heer Nijhuis terecht aan, dat met de daarin beschreven gegevens is bewezen dat Borne vroeger een eigen schutterij heeft gehad. Verder weten we over dat onderwerp eigenlijk niets. De redactie zou daarom graag zien dat iemand zich met onderzoek naar de geschiedenis van de schutterij in Borne bezig zou willen gaan houden. Hij of zij kan dan de eventuele resultaten in B. en B. publiceren. Wie is hiertoe bereid? Gaarne opgave bij de redactie om doublures te voorkomen.

Borne, ons dorp

*Borne, al jaren een fijne gemeente
Van rust en van ruimte, gemoedelijkheid
Kom dáár nu niet aan, want wee je gebeente
De inwoners willen het dorpse niet kwijt!*

*Ze schrokken geweldig van uw wilde plannen
Van "bouw nu het plein bij ons Albert maar vol"
Dat soort nieuwe dingen wil men graag verbannen
Het geeft aan de burger geen enkele lol.*

*Bestuurders bedenk dus dat al die gebouwen,
Die plannen van u, van hoogbouw en zo
- blokkerend het plein - achteraf toch benauwen
Dus kies nu maar snel voor een ferme "NO GO" !*

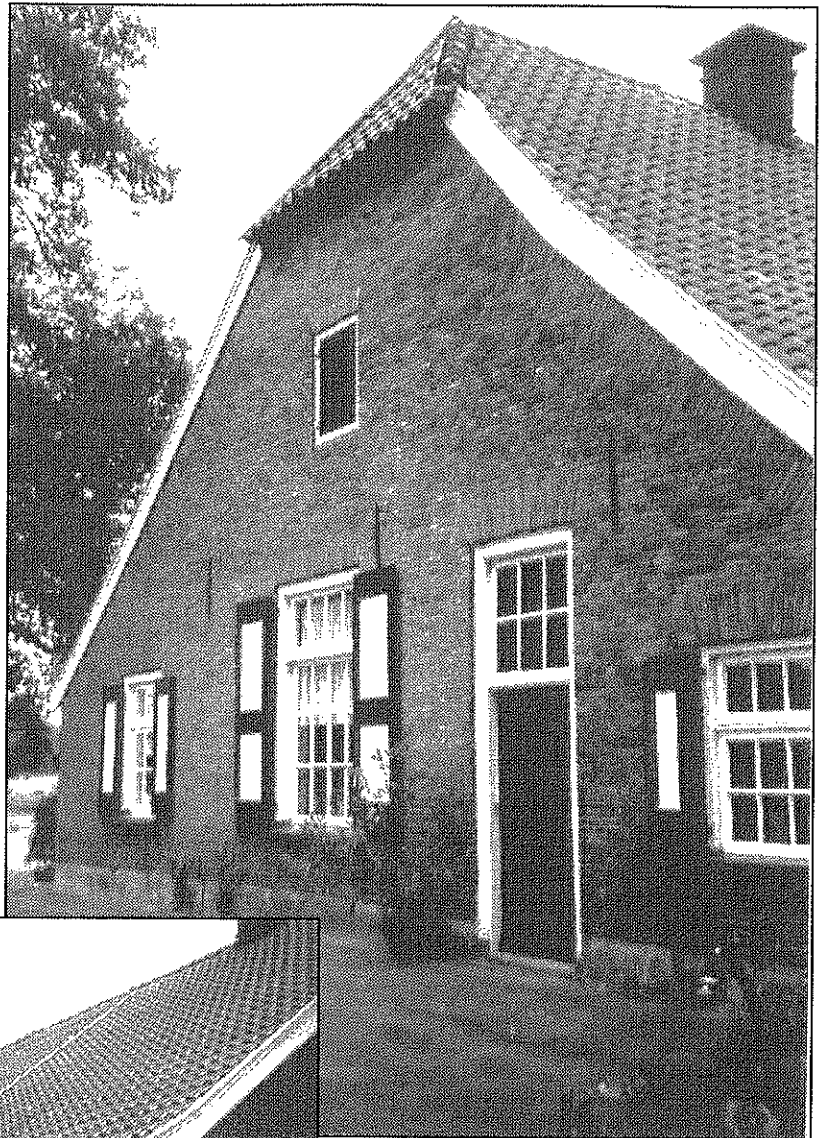
Vrederik.

'n Beste waarzegger is 'n dag van gister

MONUMENT 20

De boerderij de Hondeborg in Zenderen zoals deze er tegenwoordig uitziet. Het gebouw is in of kort na 1841 neergezet op de heuvel waar vermoedelijk eens een woontoren stond van een verdedigbare aanleg.

Ten behoeve van de bouw van de boerderij is de heuvel destijds deels afgegraven om het te bebouwen oppervlak van het eiland in de gracht waarop een toren gestaan kan hebben, te vergroten. Daarbij zijn helaas tevens de sporen gewist van eventuele fundamenten van die toren, waardoor het verleden van deze burchtheuvel waarschijnlijk nooit meer met zekerheid is vast te stellen.

Thans wordt er dus geboerd op een voor Borne historisch belangrijke plek. Een plek die alle sporen in zich heeft van een sterkte en waarover een oorkonde bestaat van 26 oktober van het jaar 1333 waarin is aangegeven dat de gebroeders Van Zebelingen het huis met voorburcht,

samen met enige boerderijen, hebben opdragen aan de toenmalige bisschop van Utrecht om het daarna weer in leen terug te krijgen. Een "*Huis Ther Hondsborch met voorburcht*" wijst op een sterkte van niet geringe belangrijkheid. Helaas is tot nu toe niets teruggevonden van de toenmalige opstallen en is er, om bovengenoemde reden, ook weinig hoop op dat dit ooit nog zal gebeuren. Wel mag gehoopt worden dat er in de toekomst nog eens archivalia boven water zullen komen die ons meer inzicht in de situatie ter plekke, van lang vervlogen tijden, zullen geven. Tot zolang blijft het koffiedik kijken...

NOGMAALS DE BRIEF VAN WILMINK AAN TER KUILE

Via ons bestuurslid J. ter Beke ontvingen we van de heer Bernard Zonder uit Zenderen enkele opmerkingen aangaande het artikel over de brief uit 1922 van Wilmink aan Ter Kuile. De heer Zonder begint met het gestelde onderaan op pag. 18 van B. en B. No. 1 van 2004.

De Heer Zonder merkt, volgens het schrijven van Ter Beke, op dat boer Bekman niet aan de Loo-lee woonde maar aan de Oude Beek (thans Bornschebeek genaamd). Dat klopt ook, maar in de brief van Wilmink, besproken in B. en B., gaat het ook niet over de boerderij maar gaat het over de turfhandel van Bekman. Nu weten we dat er zowel bij boerderij Bekman als bij de vroegere uitspanning de *Danneboom* in Zenderen een turfschuur van boer Bekman heeft gestaan. Bovendien werd de tegenwoordige Azelerbeek, die nabij de *Danneboom* de hoofdstraat van Zenderen kruiste, vroeger ook met "Loo-lee" aangeduid (zie de Militaire Topografische Kaart, No. 28 van 1848). Wilmink, de schrijver van de brief aan Ter Kuile werd, volgens zijn eigen opgave, geboren in 1847 en zal dus met "Loo-lee" zeker de tegenwoordige Azelerbeek bedoeld hebben. Dit sluit dan ook geheel aan bij de aanwezigheid van een turfschuur van Bekman bij de *Danneboom*.

De redactie hoopt U in het volgende nummer van B. en B. een artikel aan te bieden dat handelt over de geschiedenis van het Erve Bekman met o.a. de turfhandel. Dit artikel is geschreven door Hubert Meulenbroek, de huidige bewoner van deze oude boerderij. Een en ander zal, naar wij hopen, na lezing van dat artikel meer duidelijk zijn.

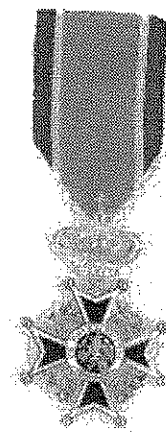
Over de zoon van "Pots-ka", genoemd bovenaan op pag. 18 in hetzelfde artikel, laat Ter Beke ons in zijn brief weten: *Pots-ka liet 'n zoon na, "Pots Gerrat"...* (dit is dus een herhaling van het stukje tekst op pag. 18 van B. en B.; Red.). *Volgens Bernard Zonder was Pots-ka een "birrewief", bedelvrouw, wonende in een hut nabij het huis van Zegger aan de Hebrodweg, op een stukje grond van Ter Haar (de Haarboer). Zij had geen zoon Gerrat maar (een zoon met de naam) Herman! Deze Herman had nooit sokken aan; (maar ging) altijd met blote voeten in de klompen. Hij liep altijd in een oude slipjas, zoals die toen wel meer gedragen werd, o.a. door Haarhuis-Mans (eertijds caféhouder in Zenderen; Red.) die in het café ook altijd een slipjas aan had.*

De opmerkingen van Hr. Zonder vormen een leuke aanvulling, waarvoor onze dank, maar de vraag is nu of een van onze lezers een bron kan noemen waaruit zonneklaar blijkt of de zoon van Pots-ka nu Gerrat of Herman genoemd werd. Wij willen dat graag van U vernemen.

Redactie.

MEVR. VAN HARTEN – FRANSEN: RIDDER !!

Mevr. M.G.E. van Harten-Fransen is al ruim 30 jaar lid van onze vereniging waarvan 24 jaar ook bestuurslid. Onlangs vierde zij haar negentigste verjaardag. Deze dag werd een bijzondere feestdag want naast tal van familieleden, bekenden en een vertegenwoordiging van onze vereniging, verscheen burgemeester Brekelmans op het feest om haar de versierselen op te spelden van de haar verleende onderscheiding: *Ridder in de Orde van Oranje-Nassau!!* De onderscheiding is een uitdrukking van waardering voor het vele werk dat ze in voorliggende jaren heeft verricht op het gebied van historisch onderzoek, zowel in archieven als bij de inwoners van onze gemeente, alsmede voor de vele publicaties die daar op volgden. Mevr. Van

Harten heeft in het verleden veel veldwerk gedaan n.l. het onderzoek naar veldnamen en boerderijen. Verder gaf ze, al dan niet via de vereniging, veel boekjes uit met historische onderwerpen, Borne betreffende. Geen wonder dus dat ze enkele jaren geleden tot ere-lid van de vereniging werd benoemd. Haar belangstelling voor de historie is echter nog niet verflauwd. Nog steeds gaat ze door met schrijven en we kunnen voorlopig nog op enkele publicaties van haar hand rekenen!

Namens de vereniging willen we haar hierbij dan ook van harte gelukwensen met haar mooie onderscheiding waarvan ze, naar wij hopen, nog lang mag genieten.

Nog leverbare uitgaven via de Heemkundevereniging Bussemakerhuis:

Titel	Prijs *
Landweren, Borgen & Postwegen, grepen uit de historie van Borne; Mw.M.G.E. v. Harten Fransen.	€ 7,50
Borne, historie en volksverhalen, 1987, Redactie B. en B.	€ 4,50
Veertig jaar later. Bespiegelingen bij het 8 ^{ste} verenigingslustrum 1962 – 2002, Redactie B. en B..	€ 7,50
Och ewig is so lang. Zeven eeuwen Weleveld. Landgoed, havezate en bewoners, 2003, Jet Spits.	€ 27,95
Jan Bernard Schoemaker, een Twentse heelmeeester in de 19 ^e eeuw Hans Leuwerink e.a.	€ 7,50

* = prijs exclusief porto.

De uitgaven zijn verkrijgbaar bij de penningmeester van de vereniging, de heer A.J. Linthorst, Zuid Esch 46, 7622 DA te Borne, ☎ 074 266 70 07 en in de boekhandel.

VAN DE BESTUURSTAFEL

Programma voor het komende seizoen

Hoewel de meeste lezingen nog ingevuld moeten worden, hebben wij, i.v.m. het bespreken van de zaal, reeds zoveel mogelijk de bijeenkomstdata, voor het seizoen 2004/2005, vastgelegd. Noteert U s.v.p. alvast de volgende data?

- Za. 11 september : Fietstocht in het kader van de OPEN MONUMENTEN DAGEN met als landelijk thema "Verdedigingsbouwwerken en grenzen".
- Di. 19 oktober : Nader in te vullen lezing.
- Do. 25 november : Nader in te vullen lezing.
- Di. 11 januari : Nieuwjaarsvisite.
- Di. 22 februari : Jaarvergadering met aansluitend een lezing van Gé Nijkamp met dia's "Roond in Boorn".
- Wo. 30 maart : Nader in te vullen lezing.
- Do. 28 april : Nader in te vullen lezing.

Alle verenigingsavonden zullen in de Stefanshof worden gehouden en nadere bijzonderheden daarover worden via convocaties bekend gemaakt.

Op za. 28 mei zal de voorjaarsexcursie worden gehouden naar een nog vast te stellen doel.

Nieuwe leden

In het 1^e half jaar van 2004 mochten we 25 nieuwe leden verwelkomen! Hierdoor is het ledental voor het eerst **boven de 300** gekomen!

De nieuwe leden zijn: Dhr/Mw H. Baartman; Dhr/Mw J. Ballast; Dhr H. Beuker; Dhr/Mw Bruggink; Dhr J. Matel; Dhr/Mw J. Pol; Dhr. H. Prins; Dhr. F. Waanders; Dhr/Mw A. ten Voorde; Dhr J. Wassens; Dhr/Mw H. Westerbeek en Dhr/Mw B. Withag. Wij hopen dat onze nieuwe leden zich binnen onze vereniging thuis zullen voelen.

Mocht u, als lezer van Boorn en Boerschop, mensen in uw omgeving kennen die interesse hebben in de geschiedenis van hun leefomgeving en in het doen en laten van hen die hier vroeger woonden, laat het ons dan weten. Een folder met informatie over onze vereniging is bij het secretariaat verkrijgbaar met daarbij een inschrijfvingsformulier voor aanmelding als lid.

Maquettes Oud Borne

De verloren gewaande maquettes van de omgeving van de Oude Kerk en van de voormalige R.K. Waterstaatskerk aan de Weerselosestraat, zijn terecht. De maquettes werden zo'n 20 à 25 jaar geleden gemaakt door de heer R. op de Woerd. Ze zijn op schaal gemaakt naar de situatie zoals opgetekend op de kadaasterkaart van circa 1830. Dankzij een tip van Gé Nijkamp kwamen we ze op het spoor en ze blijken nog in redelijke staat te verkeren. Door de tijdelijke beheerders ervan werden ze aan onze vereniging overgedragen. Na een goede schoonmaak- en opknapbeurt door de heer Ben Leuverink was het reeds mogelijk ze bij de opening van het nieuwe Kulturhus op 15 mei j.l. te bewonderen. De komende tijd zullen ze bij bepaalde gelegenheden zeker weer tentoongesteld worden.

Honderd jaar ervaring in drukwerk

HASSINK DRUKKERS HAAKSBERGEN

Handelsstraat 1 - 7482 GW Haaksbergen
Postbus 177 - 7480 AD Haaksbergen
Telefoon (053) 572 17 77 - Telefax (053) 572 62 75
E-mail hdh@hassink.nl